

Program godzin do dyspozycji wychowawcy klasy, zatwierdzony decyzją Ministra Oświaty i Wychowania z dnia 10 VII 1981 r. Nr PH3-40-5/81, wchodzi w życie z dniem 1 IX 1981 i obowiązuje w klasach IV—VIII szkoły podstawowej oraz wszystkich klasach młodzieżowych szkół ponadpodstawowych.

Program opracowano w Instytucie Psychologii Uniwersytetu Warszawskiego pod kier. naukowym prof. dr hab. Antoniny Guryckiej, na zlecenie Instytutu Programów Szkolnych MOiW.

© Copyright by
Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne
Warszawa 1981

371.2::37.042(072)

1068/b /c

ISBN 83-02-01736-1

WYDAWNICTWA SZKOLNE I PEDAGOGICZNE
WARSZAWA 1981

Wydanie I. Nakład 100 000+210 egz.
Arkuszy wyd. 7,8; Arkuszy druk. 9,5
Oddano do składania 5 VIII 1981 r.
Podpisano do druku w sierpniu 1981 r.
Druk ukończono we wrześniu 1981 r.
Papier druk. mat. kl. V, 65 g, 61×86 cm.
Zam. nr 459/235/k MOiW-„M”

WSiP ZAKŁAD GRAFICZNY W ŁODZI

pracy tych wszystkich czynników na rzecz uczniów i szkoły. Społeczne sojusze szkoły, zarówno na jej własnym terenie, jak i poza nią, tworzą tło dla pracy wychowawcy klasowego.

Wychowawca jest inicjatorem i partnerem poczynań uczniowskich, organizatorem całokształtu wychowania i kształcenia szkolnego w odniesieniu do jego klasy. Z tej racji pełni on funkcję koordynatora wszelkich działań i inicjatyw wychowawczych pochodzących ze strony poszczególnych ogniw środowiska wychowawczego, jakim jest szkoła, oraz środowiska lokalnego, w którym szkoła działa, a odnoszących się do jego uczniów. Wychowawca nie działa sam. Korzysta z pomocy wszystkich sojuszników na terenie szkoły i poza nią.

Koordynując całokształt poczynań wychowawczych w stosunku do swoich uczniów w toku realizacji nowego programu wychowawczego uwzględnia i wykorzystuje te formy zajęć pozalekcyjnych, które mogą przyczynić się do pełniejszej realizacji jego zamierzeń wychowawczych. A więc może w związku z podejmowanymi zadaniami włączać do swych prac harcerstwo, korzystać z aktywności uczniów na zajęciach pozalekcyjnych. Jego praca i współpraca z uczniami i innymi wychowawcami szkoły powinna być wieloaspektowa.

Szczególnie ważną rolę odgrywa wychowawca jako rzecznik spraw i potrzeb rozwojowych swoich uczniów. Powinni oni widzieć w nim dojrzałego przyjaciela, niezawodnego przewodnika i opiekuna. W toku swej pracy wychowawca tworzy różnorodne sytuacje wychowawcze, które są źródłem doświadczeń dzieci i młodzieży. Powinny to być doświadczenia efektywnego społecznego działania. Tylko takie doświadczenia człowieka mają wpływ na jego dalszy rozwój, które pochodzą z aktywnego uczestnictwa w życiu, któremu towarzyszą żywe przeżycia emocjonalne i refleksje nad sensem i efektem własnego działania. Podstawowym zadaniem wychowawcy klasowego jest więc organizowanie działalności uczniów w taki sposób, aby wyzwalała ona ich aktywność, pożądane emocje, pozwalała na zrozumienie oraz ocenę własnego działania.

Aby nadać godzinom do dyspozycji wychowawcy klasowego charakter partnerski, podkreślić ich specyficzne własności w stosunku do lekcji szkolnych, a zarazem wyeksponować ich walory

szkoły jest przekształcenie systemu naczelných wartości socjalizmu w osobiste cele życiowe człowieka. W sposób planowy te zadanie podejmują wychowawcy klas.

Aby system naczelných wartości został przez uczniów uznany za system własnych osobistých celów, konieczne jest włączenie ich do realizowania tych wartości w praktycznej działalności. Trzeba więc tworzyć wraz z uczniami takie programy działań, które będą realizować te wartości. Programy działań człowieka określają, co ma on robić, jaki ma być. Wychowawca musi stworzyć warunki, w których uczniowie będą mogli zdobyć odpowiednie doświadczenia życiowe związane z wyborem i realizacją własnych programów działań.

Po to, aby uczniowie mogli być współtwórcami, a następnie twórcami tych programów, muszą być aktywni, a zarazem mieć perspektywiczny stosunek do własnego życia.

Podstawowa aktywność człowieka dotyczy dwu dziedzin: poznania i społecznego funkcjonowania. Podstawowe, od najwcześniejszych lat budowane programy działań uczniów, powinny stanowić program ich działań poznawczych i społecznych. Modyfikować je powinna kształtowana świadomie aktywność samowychowawcza. Dzięki niej powstają programy samopoznania i samosterowania, szczególnie ważne dla zapewnienia autonomii człowieka dojrzałego. Nadrzędnym w stosunku do nich, a w efekcie najdojrzalszym programem, będzie program działań perspektywicznych związanych z planowaniem własnego życia i wizją przyszłego świata i własnej osoby.

Szczególnym zadaniem wychowawcy klasowego na godzinach przeznaczonych do jego dyspozycji jest więc przekształcanie systemu wartości naczelných socjalizmu w osobiste cele życiowe jednostki, poprzez wdrożenie jej do wypracowania podstawowych programów działania, dostarczanie doświadczeń leżących u podstaw aktywności poznawczej, społecznej, samowychowawczej oraz prospektywnego stosunku do życia.

Dzięki tym doświadczeniom kształcić się będą postawy uczniów zgodne z programowymi założeniami szkoły. Spotkania klasowe służyć mają przede wszystkim kształtowaniu zachowawczego i emocjonalnego aspektu tych postaw, co wyraża się w stymulowaniu pożądaných zachowań i emocji przez programy dzia-

bazie nowych zainteresowań. Po drugie — spotkania klasowe umożliwiają opiekę wychowawczą nad różnego rodzaju hobby, pasjami, ciekawością, które nie wyrosły na bazie szkolnej wiedzy. Ta funkcja pracy wychowawczej ma szczególne znaczenie w stosunku do uczniów słabych, którzy często dzięki temu, iż w życiu szkoły zostaną wykorzystane ich pozaszkolne zainteresowania, będą lepiej motywowani do nauki szkolnej i odnajdą swoje miejsce w szkolnej społeczności. To z kolei stanowi ważny czynnik w ich poczuciu osobistego bezpieczeństwa i wpływa na ich większą podatność na wpływ wychowania szkolnego.

Kształcąc pozaszkolne zainteresowania dzieci i młodzieży oraz wykorzystując je w realizacji programu i w życiu środowiska szkolnego, wychowawca uczy swych uczniów kultury spędzania wolnego czasu, angażuje do działalności poznawczej, przygotowuje do permanentnego kształcenia. Nabywane w toku procesu nauczania umiejętności i wiadomości utrwalają się, a zarazem nabierają znaczenia we współżyciu z kolegami, stają się nie tylko zewnętrznym wymogiem szkoły, ale wewnętrzną potrzebą uczniów — ważną ze względu na ich pozycję społeczną w środowisku rówieśniczym.

Podstawą kształconej w ramach spotkań klasowych aktywności poznawczej będą następujące doświadczenia ucznia:

1. Doświadczenie dobrowolnego podejmowania zadań mających na celu lepsze poznanie zjawisk, procesów i problemów.
2. Doświadczenie organizowania własnej, samodzielnej działalności poznawczej.
3. Doświadczenie dzielenia się efektami swej własnej, samodzielnej i dobrowolnie podjętej pracy poznawczej, inaczej: doświadczenie bycia źródłem informacji przez siebie dobrowolnie zdobytych.
4. Doświadczenie przeżywania satysfakcji z bycia specjalistą, z posiadania informacji, których inni nie posiadają.

2. KSZTAŁCENIE AKTYWNOŚCI SPOŁECZNEJ

Spotkania klasowe powinny być podstawowym czynnikiem w przygotowaniu uczniów do życia w społeczności rówieśniczej i do spełniania powinności obywatelskich we współpracy z innymi. Tym samym celom służą organizacje szkolne (samorząd),

w podejmowaniu zadań społecznych, szanowanie indywidualnych wyborów, respektowanie dobrowolności w ich realizowaniu oraz współodpowiedzialność za wyniki.

Młodzież powinna w czasie spotkań klasowych podejmować coraz bardziej ambitne zadania społeczne do wspólnej realizacji z kolegami. Spotkania powinny stanowić forum, na którym odbywać się będzie rozliczanie ich realizatorów z wykonania tych zadań.

W związku z kształceniem aktywności społecznej szczególnego znaczenia nabierają następujące doświadczenia uczniów:

1. Doświadczenie inicjowania i dobrowolnego podejmowania zadań o wadze społecznej — obywatelskiej.
2. Doświadczenie współpracy z innymi w realizacji zadań wykraczających poza interes osobisty.
3. Doświadczenie wykonywania różnorodnych czynności społecznych, wchodzenia w różne społeczne role (kierowanie, reprezentowanie, pomaganie itp.), połączone z sukcesem.
4. Doświadczenie podlegania społecznym ocenom pozytywnym i negatywnym.

3. KSZTAŁCENIE AKTYWNOŚCI SAMOWYCHOWAWCZEJ

Aktywność samowychowawcza jest tendencją do modyfikacji własnego działania w stosunku do przyjętego generalnego wzoru (ideału, projektu) siebie samego. Proces samowychowania jest procesem kształtowania własnej osobowości w sposób aktywny i zgodny z przyjętym świadomie projektem, modelem siebie samego. Efektem procesu samowychowania powinno być ukształtowanie dojrzałej emocjonalnie i społecznie osobowości jednostki, cechującej się realistyczną postawą wobec siebie i innych, akceptacją i poszanowaniem siebie i innych, ukształtowaną umiejętnością podejmowania optymalnych decyzji i samosterowania własnym zachowaniem w różnorodnych układach interpersonalnych.

Aktywność samowychowawcza pozwala na intensyfikację efektów działalności poznawczej i społecznej przez nabywaną zdolność do samokorekcji. Efekty samowychowania powinny pozytywnie ingerować w proces uczenia się ucznia, pozwalając mu

ne z wizją świata, w którym człowiek będzie żył: z wizją cywilizacji, która będzie wyznaczać warunki jego życia, wizją społeczeństwa, którego będzie aktywnym członkiem, wizją zawodu, który będzie pełnić, rodziny, którą założy, sposobu spędzania wolnego czasu. Szkoła musi pomóc młodemu człowiekowi stworzyć plan własnego życia.

Pobudzenie wyobraźni, kształcenie umiejętności określania swych zadań realnych, jak i idealnych (cele dążeń), kształcenie odpowiedzialności za podjęte zadania, nawyki i umiejętność planowania ich realizacji, w ogóle — chęć planowania własnego życia, stanowią główne wytyczne dla tego procesu wychowawczego, jakim jest kształcenie perspektyw życiowych. Hasłem jego jest: wyobraźnia — planowanie — odpowiedzialność.

Jest to cel specyficzny w porównaniu z celami nauczania wychowującego, chociaż całe przecież wychowanie szkolne zmierza do przygotowania dojrzałej społecznie jednostki. Żaden jednak z przedmiotów nauczania nie posiada, jako szczególnie wyróżniającego, celu kształcenia perspektywy życiowej dzieci i młodzieży. Przygotowanie do wyboru zawodu, do życia rodzinnego, do uczestnictwa w dorobku cywilizacyjnym i kulturowym stanowi szczególnie ważne zadanie powierzone wychowawcy klasowemu.

W związku z kształceniem perspektyw życiowych ważne jest dostarczenia uczniom następujących doświadczeń:

1. Doświadczenia wyobrażenia sobie świata, w którym się będzie kiedyś żyło, w oparciu o wiedzę o istniejącym świecie i o procesie zachodzących w nim przemian i ich kierunku.
2. Doświadczenia przeżywania wizji swej przyszłej rodziny, pracy zawodowej itp., a więc wizji swego przyszłego życia.
3. Doświadczenia planowania dnia codziennego i planowania realizacji zadań perspektywicznych.
4. Doświadczenia bycia autonomicznym decydującym w zakresie gospodarowania swymi oszczędnościami, wolnym czasem, wyborem zawodu itp.

Konkludując:

Program godzin do dyspozycji wychowawcy klasowego — spotkań klasowych — ma na celu kształcić programy działań młodzieży, by wiedziała, jak żyć, do czego dążyć, czym być, jakich

12. Doświadczenie radzenia sobie efektywnie z różnego rodzaju trudnościami.
13. Doświadczenie wyobrażenia sobie świata, w którym się będzie kiedyś żyło, w oparciu o wiedzę o istniejącym świecie i o procesie zachodzących w nim przemian i ich kierunku.
14. Doświadczenie przeżywania wizji swej przyszłej rodziny, pracy zawodowej itp., a więc wizji swego przyszelego życia.
15. Doświadczenie planowania dnia codziennego i planowania realizacji zadań perspektywicznych.
16. Doświadczenie bycia autonomicznym decydentem w zakresie gospodarowania swymi oszczędnościami, wolnym czasem, wyborem zawodu itp.

Doświadczenia te decydują o tym, jakich form działania, jakich postaw i zachowań uczy się młodzież, decydują o tym, jakie będzie tworzyć ona programy swoich osobistych działań, czym będzie żyć, do czego dążyć.

PROBLEMATYKA GODZIN DO DYSPOZYCJI WYCHOWAWCY

Aktywność uczniów w wypracowywaniu własnych programów działań dotyczyć musi podstawowych terenów działalności człowieka dojrzałego, z uwzględnieniem zarówno zadań „na dziś”, jak i „na jutro”. Są to następujące tereny działalności:

- rodzina: obecna i przyszła;
- praca: aktualna nauka szkolna, potem praca w zawodzie;
- środowisko społeczne, którego jest się uczestnikiem: aktualnie klasa szkolna, organizacja młodzieżowa, grupa towarzyska, a potem zakład pracy, związki zawodowe, różnorodne instytucje aktywności społecznej i rekreacji;
- środowisko lokalne: problemy aktualne i rozwojowe wsi i miasta, własnego regionu;
- kraj: aktualne problemy, którymi kraj żyje oraz prawa i obowiązki obywatelskie człowieka dojrzałego wyrażone w konstytucji i prawodawstwie;
- świat: jego aktualne problemy, aktualny układ sił, w tym szczególnie miejsce obozu państw socjalistycznych, jak też perspektywy rozwoju pokojowego współżycia, walki z głodem, ochrony środowiska itp.

ności poznawczej, lecz musi w takiej sytuacji znajdować się wielokrotnie, zarówno na początku rozwijania swej aktywności poznawczej, jak i potem. Podobnie dzieje się z każdym z wymienionych doświadczeń. Wychowawca musi wielokrotnie tworzyć warunki każdemu uczniowi dla zdobywania określonych programem szesnastu doświadczeń. Wynikami pracy wychowawczej są te właśnie doświadczenia, a więc stworzone przez wychowawcę każdemu uczniowi sytuacje umożliwiające uczestnictwo w zdobywaniu określonych w programie doświadczeń poprzez możliwość podejmowania określonych działań, ich emocjonalne przeżywanie, jak też refleksja nad nimi.

Podstawowym kryterium oceny tych doświadczeń poza ich siłą i dojrzałością oraz częstością występowania będzie ich zgodność z systemem naczelnych wartości naszego społeczeństwa, które wychowawca przekształcać ma poprzez swą współpracę z uczniem w system jego osobistych celów.

UWAGI O REALIZACJI PROGRAMU GODZIN DO DYSPOZYCJI WYCHOWAWCY

Metodykę pracy wychowawcy klasowego na spotkaniach klasowych wyznaczają cztery zasady. Są to: zasada traktowania ucznia jako partnera we wspólnej pracy, zasada powszechności efektów wychowawczych, zasada konkretności zadań oraz zasada aktywności ucznia.

1. ZASADA TRAKTOWANIA UCZNIJA JAKO PARTNERA WSPÓLNEJ PRACY

Spotkania klasowe stanowią system kształcenia działalności uczniów. Uczą dokonywania świadomego wyboru tej działalności, programowania, organizowania, realizacji i rozliczania się z podjętych zadań. W tym zakresie są niezastąpionym ogniwem programowym szkoły. Zaangażowanie uczniów w autentyczne działanie, autentyczność towarzyszących temu przeżyć i refleksji — są to warunki powstawania projektowanych doświadczeń. Wymagają one określonej atmosfery. Cechą szczególną tej atmosfery jest samodzielność uczniów, zarówno w doborze zadań, jak

przez lepszych, zastępowanie w ogóle młodzieży w jej pracy. Na ogół takie tendencje wynikają z faktu, iż wychowawcy bardziej zależy na samym widocznym (rzeczym) wyniku pracy, niż na efektach w postaci nabytego przez uczniów doświadczenia. Warto zaryzykować gorszy końcowy efekt zadania, aby w sposób pełniejszy kształcić doświadczenia uczniów np. w zakresie samooceny, przyjmowania krytyki, oceny dysproporcji między wkładem pracy a wynikiem itp. Lepiej zgodzić się na gorsze wykonanie zadania, niż korzystać z pracy rodziców uczniów, stałego aktywu lub swojej własnej, wytwarzając w uczniach doświadczenie nieudolności, przeświadczenie o bezwartościowości własnych wysiłków, nawyk korzystania z pracy innych, doświadczenie pozorowanej tylko samodzielności.

Zasada partnerstwa oznacza autentyczną współpracę wychowawcy z młodzieżą w realizacji zadań, zaufanie do jej możliwości i dobrej woli, cierpliwość w oczekiwaniu na efekty pracy i na przezwyciężenie trudności oraz przynajmniej równorzędną troskę o rzeczowy efekt pracy, jak i o uzyskanie przez młodzież w toku działania ważnych życiowo doświadczeń, zgodnych z celami szkoły.

Stopniowanie zasady partnerstwa w pracy z dziećmi i młodzieżą zależy nie tyle od wieku uczniów, co od uzyskanego poziomu pracy wychowawczej. Im prędzej wychowawca może zdecydować się na pełną realizację tej zasady, tym lepsze wyniki osiąga w swej pracy. Trudności w realizacji zasady partnerstwa oznaczają nie tyle niedojrzałość dzieci, co brak doświadczeń w zakresie samodzielności działań, a te powinno zapewnić wychowanie szkolne.

2. ZASADA POWSZECHNOŚCI EFEKTÓW WYCHOWAWCZYCH

Jeżeli bezpośrednim efektem pracy wychowawczej mają być dostarczone dzieciom i młodzieży doświadczenia istotne dla ich życiowej działalności, ważne jest, aby doświadczenia te były udziałem każdego ucznia.

Wymienione powyżej podstawowe kategorie doświadczeń, które mają stać się udziałem każdego ucznia szkoły, uzupełnić należy zasadą, aby każdy z nich znalazł się osobiście w sytuacjach,

jących samodzielność). Wychowawca musi tak organizować swoje kontakty z uczniami, tworzyć takie warunki dla określonych interakcji między wychowankami, wprowadzać poprzez zadanie takie treści, które zapewnią, iż wszyscy wychowankowie wyniosą z tych sytuacji pożądane, zgodne z celem doświadczenia.

Dążeniem wychowawcy powinno być, aby zdobyte doświadczenia były silne, tzn. aby powstawały w efekcie licznych, powtarzających się sytuacji wychowawczych, oraz pozytywne, tzn. powiązane z emocjami pozytywnymi, gdyż od tego zależy możliwość ich wykorzystywania w życiu, ich moc regulacyjna w stosunku do zachowania.

3. ZASADA KONKRETNOŚCI ZADAŃ NA GODZINACH DO DYSPOZYCJI WYCHOWAWCY

Tradycja godzin wychowawczych realizowanych w programie obecnej szkoły podstawowej jest całkowicie różna od proponowanego systemu spotkań klasowych. Poza realizacją zasady partnerstwa i wynikającego stąd klimatu wychowawczego tych zajęć, różnica ta polega na doborze celów i zadań wychowawczych, które mają być realizowane w ich ramach. Wychowawca powinien stawiać sobie na każdej godzinie do swojej dyspozycji konkretne zadania, tak jak czyni to nauczyciel na lekcjach przedmiotowych. Te zadania charakteryzują się dwiema cechami: związkiem z aktualnymi potrzebami rozwojowymi i wychowawczymi uczniów oraz związkiem z potrzebami środowiska społecznego.

Pierwsza cecha zadań wymaga określenia przez wychowawcę stanu rozwoju wychowanków w zakresie czterech spójnych celów spotkań klasowych: perspektywicznego stosunku do życia i aktywności samowychowawczej, aktywności poznawczej i społecznej. Szczególnie powinny interesować wychowawcę dwa aspekty rozwoju wychowanków: zasób ich dotychczasowych doświadczeń oraz poziom aktywności. Efektem tego wychowawczego rozeznania będzie konkretne określenie zadań spotkań klasowych przez stwierdzenie, jakich doświadczeń i któremu uczniowi trzeba dostarczyć. Należy liczyć się przy tym zarówno z etapem ogólnego rozwoju psychicznego, na którym znajdują się uczniowie (dobierać zadania o przynajmniej średnim, nie za niskim,

konkretny wynik końcowy może być szybko i efektywnie osiągnięty. Ten sposób wychowawczego postępowania — chociaż pozornie poprawny — nie uwzględnia jednak uprzednio sformułowanych zasad postępowania wychowawczego w ramach spotkań klasowych, a szczególnie zasady powszechności efektów wychowania szkolnego.

Wychowawca pracujący z grupą w pełni aktywną musi wytwarzać w niej swoiste, właściwe jemu i grupie, podstawy dyscypliny, będące nie systemem rygorów, kar i nagród, lecz wspólnie uznanych zasad postępowania. Dojrzałość tych zasad i ich przestrzeganie powinno wzrastać w toku realizacji programu spotkań klasowych. Istotne jest zatem wykorzystanie wszelkich okazji do pobudzania refleksji uczniów o wydarzeniach, problemach ich społecznego życia i wyzwalanie samoregulacyjnych mechanizmów. Realizacja partnerstwa, powszechność efektów, konkretności zadań wyjaśniają najpełniej zasadę aktywności stosowaną w toku spotkań klasowych. Nie jest ona kontrowersyjna w stosunku do prawnej i wychowawczej (w sensie ogólnym) odpowiedzialności wychowawcy za bezpieczeństwo i rozwój jego uczniów.

Odpowiedzialność wychowawcza dotyczy w przypadku spotkań klasowych realizowania konkretnych zupełnie celów i zadań wychowawczych, według których można dokonać analizy działalności wychowawcy. Dają się one bowiem ewidentnie oceniać. Odpowiedzialność prawna z kolei zakłada staranne planowanie poczynań wychowawczych, tak aby przebiegały w warunkach optymalnych dla osiągania sukcesów wychowawczych, jak też dla zapewnienia bezpieczeństwa, zdrowia i życia uczniów. Połączenie tych zasad zmusza wychowawcę do szukania odpowiednich rozwiązań organizacyjnych, takich jak współpraca z rodzicami, z uczniami najstarszych klas itp.

Konkludując:

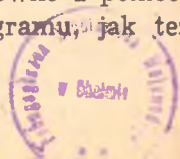
Programy działań młodzieży wypracowywane w szkole dotyczyć powinny sześciu terenów działalności człowieka, jakimi są: rodzina, praca, najbliższe środowisko społeczne, środowisko lokalne, kraj, świat. Aby wszyscy uczniowie szkoły mogli zaangażować się w sprawy tych terenów ludzkiej działalności, muszą być w jej wychowaniu spełnione określone zasady: zasada part-

W pierwszym etapie realizacji wybranego ośrodka działalności uczniów wychowawca musi sformułować zamierzone zadania w możliwie atrakcyjnej dla młodzieży formie. Wyznaczając te zadania i planując ich realizację musi przestrzegać zasady partnerstwa i aktywności uczniów.

W ciągu wszystkich lat nauczania wychowawca dysponuje w szkole podstawowej 40 godz. rocznie, zaś w szkole średniej 19 godz. rocznie. Część spotkań klasowych w wymiarze ok. 10 godz. rocznie w szkole podstawowej, zaś ok. 6 w szkole średniej przeznaczają wychowawca na bieżące sprawy swojej klasy, których metodą cykli nie będzie w stanie zrealizować (np. sprawy porządkowe, aktualne wydarzenia w życiu grupy wymagające doraźnych posunięć itp.). Pozostałą część czasu przeznaczają na organizację ośrodków działalności uczniowskiej. Wynosi to około 30—40 godzin na każdy z czterech celów spotkań klasowych (aktywność poznawcza, społeczna, samowychowawcza, perspektywny stosunek do życia). Znaczący to, że w ciągu roku wychowawca może zorganizować w szkole podstawowej po 4 cykle, po 1 z każdego rodzaju aktywności, dobierając je w zależności od realizowanych celów, poziomu rozwoju swych uczniów oraz potrzeb środowiska społecznego. Podobnie w szkole średniej może organizować w ciągu roku po 2—3 cykle z wybranych rodzajów aktywności. W ciągu wszystkich lat nauczania wychowawcy mogą więc zorganizować od 28 do 32 cykli, związanych z różnym rodzajem aktywności. Nic nie stoi na przeszkodzie, by niektóre cykle młodzież realizowała więcej niż jeden raz na różnym poziomie dojrzałości. Ze względu jednak na ich cele kształcące warto starać się o realizację coraz to nowych cykli.

Ograniczona liczba cykli realizowanych w toku spotkań klasowych wymaga od wychowawcy starannego doboru tematyki podejmowanych zadań. Realizacja cykli wpłynie na organizację czasu wolnego dzieci i młodzieży, aktywizując ich dobrowolnie do wykonywania różnorodnych czynności rozwiązywania ważnych dla nich problemów poza czasem szkolnym w toku pozalekcyjnych lub pozaszkolnych spotkań klasowych, lub prac indywidualnych w małych grupach.

Wychowawca może dobierać temat cyklu, zarówno z pomocniczego zestawu załączonego do niniejszego programu, jak też

PROPOZYCJE ROZWIĄZAŃ METODYCZNYCH

Przykładowe cykle (ośrodki działalności)

AKTYWNOŚĆ POZNAWCZA

Cykl 1. Poziom wieku: klasy IV—VIII.

Zadanie zespołowe: **Wakacje uczą!**

Realizacja: Ustalić w oparciu o doświadczenia uczniów, przy pomocy nauczycieli poszczególnych przedmiotów lub uczniów starszych klas, zestaw różnorodnych zadań badawczych do wykonania w czasie wakacji (np. w związku z językiem polskim: założyć słownik gwary góralskiej; w związku z historią: wykonać album zabytków lub przewodnik po zabytkach okolicy, w której uczeń spędzać będzie wakacje, albo sporządzić zbiór legend; w związku z biologią: wykonać zielnik napotkanych ziół, album fotografii lub rysunków pięknych drzew itd.); zestaw powinien być obszerny.

Następnie każdy uczeń w czasie spotkań klasowych dokonuje wyboru jednego lub kilku zadań do realizacji z jednego lub kilku przedmiotów nauczania, a po wakacjach uczniowie w czasie swych spotkań przygotowują wystawę pod hasłem: wakacje uczą! — projektują plansze, stoiska, określają odbiorcę, zapraszają itp. Oceniają na spotkaniach klasowych wyniki swej pracy.

Cykl 2. Poziom wieku: klasy VI—VIII szkoły podstawowej oraz wszystkie szkół ponadpodstawowych.

Zadanie zespołowe: **Urządzić pokaz zbiorów hobbystów.**

Realizacja: Na spotkaniach klasowych, w rozmowie i dyskusji, omówić różnorodne zainteresowania, pasje, hobby uczniów. Następnie zaprojektować demonstrację zgromadzonych zbiorów. Określić odbiorcę (tylko dla klasy, dla rodziców, dla młodszych

Cykl 2. Poziom wieku: klasy IV—VIII szkoły podstawowej oraz wszystkie ponadpodstawowej.

Zadanie zespołowe: Zorganizowanie szkolnego pogotowia społecznego.

Realizacja: Zebranie w czasie spotkań klasowych informacji o ludziach w okolicy szkoły, potrzebujących naszej pomocy, sporządzenie rejestru potrzeb, określenie konkretnych możliwych form pracy. Zorganizowanie na spotkaniach klasowych zarządu pogotowia, grup specjalistów w zakresie różnych form pracy (sekcje pogotowia), zasad dopływu informacji o potrzebujących pomocy, utworzenie grupy reporterów dla tego celu itp. Ustalenie zasad udzielania pomocy przez pogotowie, informacja o nim (szkoła, może okoliczne bloki?). Uruchomienie pogotowia: zgłaszanie potrzeb, uruchomienie grup specjalistów (pomoc w nauce, opieka nad starszymi czy chorymi samotnymi ludźmi, sprzątanie, remonty, zabawy z dziećmi itp.). Okresowe oceny na spotkaniach klasowych sprawności pogotowia.

Cykl 3. Poziom wieku: klasy VII—VIII szkoły podstawowej oraz wszystkie szkół ponadpodstawowych.

Zadanie zespołowe: Przygotowanie placu zabaw dla dzieci ze szkoły i okolic.

Realizacja: Ustalenie na spotkaniach klasowych, gdzie i jak bawią się rówieśnicy i młodzież w czasie wolnym. Ocena form spędzania wolnego czasu, warunków i możliwości w tym zakresie. Zaplanowanie, jak można urozmaicić formy spędzania wolnego czasu na powietrzu. Wybór terenu dla szkolnego placu zabaw, załatwienie formalności, znalezienie sprzymierzeńców dla realizacji tego zadania (np. zakład pracy, rodzice...). Urządzenie w czasie spotkań klasowych placu, opracowanie regulaminu korzystania z niego, system opieki i dyżurów.

AKTYWNOŚĆ SAMOWYCHOWAWCZA

Cykl 1. Poziom wieku: klasy IV—VIII szkoły podstawowej oraz wszystkie ponadpodstawowych (z modyfikacjami zależnymi od wieku).

PERSPEKTYWICZNY STOSUNEK DO ŻYCIA

Cykl 1. Poziom wieku: klasy IV—V (zadanie wymaga uprzedniego przygotowania rodziców, aby umieli sprostować rozdział z dziedziny aktywności dzieci).

Zadanie zespołowe: **Planujemy nasze rodziny.**

Realizacja: Rozmowa na spotkaniach klasowych o rodzinach: rodzina najbliższa, dalsza, duża, mała, pełna, niepełna. Rozwój rodziny, jej genealogia. Zdobywanie odpowiednich informacji i rysowanie drzew genealogicznych swoich rodzin. Podobieństwa w rodzinie — fizyczne, psychiczne. Skąd się bierze podobieństwo dzieci do rodziców. Poczęcie dziecka, urodzenie się dziecka. Opieka nad maluchami w rodzinie. Rola ojca, rola matki, rola starszeństwa. Funkcjonowanie rodziny w dzień pracy i w wolnym czasie. Przykłady z życia. Najszczęśliwszy dzień w rodzinie, najsmutniejszy. Fantazja: jaka będzie moja rodzina, którą założę. Mój mąż (żona), moje dzieci, organizacja obowiązków w rodzinie (poprzez rozmowę kierowaną, rysunki, prace plastyczne, teatr samorodny).

Cykl 2. Poziom wieku: klasy V—VIII.

Zadanie zespołowe: **Nasz dwutysięczny rok.**

Realizacja: Fantazjowanie na ten temat. Następnie ustalenie spraw, które możemy przewidzieć, i takich, o których nie wiemy. Odnalezienie informacji, które mogą zmniejszyć naszą niewiedzę. Zapoznanie się z różnymi fantazjami ludzi żyjących przed nami na temat rozwoju cywilizacji (na podstawie literatury popularnej, naukowej i fantastycznonaukowej). Na tym tle pytania: co będę robił w roku dwutysięcznym? (jak będę żył, jak będę się ubierał, co będę jadł itp.). Fantazje dzieci mogą przybierać postać rysunków, gazetek, wypracowań. Giełda pomysłów na spotkaniach klasowych. Zachowujemy je, aby sprawdzić w roku dwutysięcznym (spotkamy się w dwutysięcznym roku).

Cykl 3. Poziom wieku: starsze klasy szkoły podstawowej i wszystkie ponadpodstawowych.

Zadanie zespołowe: **przygotowanie poradnika o zawodach nas interesujących.**

Realizacja: Określamy na spotkaniach klasowych nasze preferencje zawodowe. Dyskusja na temat roli zawodu w życiu człowieka; jakim warunkom powinien odpowiadać wybierany zawód? Szukamy w naszym otoczeniu ludzi sukcesu zawodowego i pomyłki w wyborze zawodu. Analiza źródeł sukcesu i źródeł pomyłki. Następnie szukamy (wywiady, obserwacje, poradniki, książki) informacji o interesujących nas zawodach. Określamy wady i niedociągnięcia istniejących informatorów o zawodach. Przygotowujemy nasz poradnik w formie udoskonalonej. Gotowy przewodnik po interesujących zawodach przekazujemy młodszej klasie, aby z niego korzystała i uzupełniała go.

stawienie 35 przykładowych cykli z uwzględnieniem klas szkolnych, w których
 gą być szczególnie dobrze realizowane

Nazwa cyklu	IV	V	VI	VII	VIII	Klasa I szkół ponad- podstawo- wych
Spotkanie ze zwierzętami, których się nie lubi	+	+				
Mój pies	+	+	+			
Człowiek i przyroda: wrogowie czy przyjaciele	+	+	+	+	+	+
Świat idzie naprzód	+	+	+	+	+	+*)
Mikołaj Kopernik		+	+	+		
Wśród tajemnic kosmosu		+	+	+	+	+
Polskie nazwy na mapie świata		+	+	+		
Wakacje uczą		+	+	+	+	
Zagadki świata			+	+	+	+
Skrzynka pytań		+	+	+	+	+
Jak się uczyć?		+	+	+	+	+
Drzewo genealogiczne mojego rodu				+	+	+
Warszawa — serce Polski	+	+	+	+	+	+
Czym Polska bogata?	+	+	+	+	+	+
Przewodnik po okolicy (dzielnicy)		+	+			
Żywa mapa				+	+	+
Bohaterowie naszych szkół				+	+	+
Kronika szkoły			+	+	+	+
Ulice naszego miasta			+	+	+	
Konstytucja i życie					+	+*)
Bilans tych lat				+	+	+
Śladami walki		+	+	+		
Organizacje ludzi pracy				+	+	+*)
Co ludzi łączy — co dzieli		+	+	+		
Walka o pokój				+	+	+*)
Sojusze i przyjaźnie					+	+
Sąd nad cywilizacją XX w.					+	+*)
Zmiany na mapie świata				+	+	+
Dzieci i młodzież innych narodów	+	+	+	+	+	+
Nasze hobby (mój „konik”)	+	+	+	+	+	+

*) też klasy starsze szkół ponadpodstawowych.

Cykle kształcące zainteresowania społeczno-polityczne

Tym cykлом przypisano szczególne miejsce w pobudzaniu aktywności młodzieży w stosunku do wielu z podstawowych wartości, które chcemy uczynić przedmiotem ich życiowych działań. Dobrano je tak, aby takie wartości jak Ojczyzna, praca, człowiek mogły stać się w toku rozwijania aktywności poznawczej sprawą koncentrującą uwagę młodzieży, aby mogła dokonać ona ich wielorakiego oglądu i świadomie uczynić przedmiotem poważnej refleksji, przedmiotem poznania. Realizując te cykle, młodzież musi dokonywać wyborów pomiędzy tym, co ceni, a co odrzuca. Musi je w tym zakresie samookreślać. Oto zestaw tych cykli:

- drzewo genealogiczne mojego rodu (kl. VII—VIII),
- Warszawa — serce Polski (a. kl. IV—V, b. kl. VI—VII, c. kl. szkoła ponadpodstawowa),
- czym Polska bogata? (kl. IV—VIII szkoły podstawowej i młodsze ponadpodstawowych),
- przewodnik po okolicy (dzielnicy) (kl. V—VIII),
- żywa mapa (kl. V—VII),
- bohaterowie naszych szkół (kl. VI—VIII) — dwa warianty,
- kronika szkoły (kl. VI—VIII),
- ulica naszego miasta (kl. VI—VIII),
- konstytucja i życie (kl. starsze szkoły podstawowej i wszystkie ponadpodstawowych),
- bilans tych lat (kl. starsze szkoły podstawowej i wszystkie ponadpodstawowych),
- śladami walki (kl. V—VII),
- organizacje ludzi pracy (kl. starsze szkoły podstawowej i wszystkie ponadpodstawowych),
- co ludzi łączy — co dzieli (kl. V—VII),
- walka o pokój (kl. VII—XI),
- sojusze i przyjaźnie (kl. VIII i młodsze szkół ponadpodstawowych),
- sąd nad cywilizacją XX w. (kl. VIII i młodsze szkół ponadpodstawowych),
- zmiany na mapie świata (kl. VII—VIII i młodsze szkół ponadpodstawowych).

3. Poszukiwanie wiadomości w atlasach, książkach przyrodniczych, zbieranie rysunków i fotografii zwierząt. Sporządzenie rysunków.
4. Zgromadzenie bajek, opowiadań zarówno z książek, jak od ludzi na temat interesujących nas zwierząt. Porównanie: prawda i uprzedzenia.
5. Oglądanie filmów z życia zwierząt, wycieczka do ZOO lub muzeum przyrodniczego, lub spotkanie z leśnikiem, ogrodnikiem, zoologiem.
6. Przygotowanie gazetki, albumu-teczki do gabinetu przyrodniczego, audycji do szkolnego radiowęzła, apelu szkolnego lub zgaduj-zgaduli o poznanych zwierzętach, np. wszystko o ropusze lub wszystko o nietoperzu.

Wynik: gazetka, album-teczka tematyczna dla gabinetu przyrodniczego, klasowa biblioteczka przyrodnicza, apel lub impreza szkolna lub klasowa.

Czas trwania: 4—6 tygodni.

Mój pies

Główne zadania wychowawcze: kształtowanie życzliwego stosunku do zwierząt, wzbogacanie wiadomości o jednym z najbliższych człowiekowi zwierzęciu.

Poziom wieku: klasy IV—V.

Realizacja:

1. Rozmowa o psach posiadanych przez dzieci lub przez ich znajomych.
2. Rasy psów i ich cechy (na podstawie książek i albumów).
3. Gromadzenie pocztówek, zdjęć i książek o psach. Wywiady z właścicielami psów oraz z „przeciwnikami” psów. Stosunek psa do człowieka.
4. Hodowanie i uczenie psów. Zasady oraz wymiana doświadczeń. Zdrowie psa. „Grzechy” człowieka wobec psa. Towarzystwo Opieki nad Zwierzętami, Polski Związek Kynologiczny — informacje o ich działalności.
5. Pies pracuje (pasterz, strażnik mienia, pies milicyjny, pies ratownik, pies-zwierzę pociągowe itp.).
6. Sławne psy (np. Pim-Ten-Tin, pies Cywil, Szarik).

5. Przygotowanie Dnia Ochrony Przyrody z zaproszonymi gośćmi, wykorzystanie materiałów dowodowych z „sądu”, zebranie innych wg tematów, np.: człowiek i las, człowiek i woda, rośliny chronione, zwierzęta chronione, prawa i obowiązki turysty — wycieczkowiec, letnika.
6. Powołanie strażników zieleni naszego miasta, obrońców ptaków i innych zwierząt itp. (może ta akcja przerodzić się w sposób naturalny w cykl kształcący aktywność społeczną).

Wynik: zebrane materiały, wystawa, impreza propagandowa, ew. zawiązanie Koła Ochrony Przyrody.

Czas trwania: 2—3 miesiące.

Realizacja:

b)

Hasło „Ochrona przyrody — problem naszych czasów” lub „Człowiek wrogiem czy gospodarzem przyrody”.

1. Projekt sesji naukowej lub zorganizowanie dyskusji okrągłego stołu. Propozycje gromadzenia materiału i zdobywania wiadomości. Można podzielić zespół tak, aby jedna grupa zdobywała materiał na udowodnienie tezy „Człowiek wrogiem przyrody”, druga — „Człowiek gospodarzem przyrody”.
2. Organizowanie przeglądów filmów przyrodniczych. Słuchanie audycji z cyklu „Człowiek i środowisko”, kontakty z naukowcami i przedstawicielami organizacji społecznych (Ligi Ochrony Przyrody, Tow. Łowieckiego, Związku Wędkarzy i in.).
3. Wycieczka do Parku Narodowego.
4. Odczyt lub referat na temat „Ochrona przyrody w planach rozwoju kraju”.
5. Przygotowanie sesji naukowej (opracowanie i konsultacja referatów, lista gości-współdyskutantów, oprawa plastyczna, ew. wystawa tematyczna itp.).

Czas trwania: 1—2 miesiące.

Świat idzie naprzód

Główne zadanie wychowawcze: zainteresowanie zmianami zachodzącymi w świecie wskutek celowej działalności człowieka w różnych dziedzinach. Wdrażanie do doboru lektury na obrany temat i wykorzystywanie jej w samokształceniu.

przód" lub nadawanie stałej audycji przez szkolny radiowęzeł.

4. Zgaduj-zgadula dla klasy równoległej (lub wystawa tematyczna).

Przekazanie na użytek szkoły zebranych materiałów.

Wynik: album „Kronika 10 wynalazków naszego stulecia”, impreza podsumowująca.

Czas trwania: 2—3 miesiące.

e)

1. **Dodatkowe zadanie wychowawcze:** zwrócenie uwagi na kontrowersyjne problemy postępu, zainteresowanie zmianami zachodzącymi na skutek rewolucji naukowo-technicznej.

Przykładowe hasła: „Kontrowersje epoki postępu technicznego”, lub „Problemy stulecia”.

2. Wprowadzenie w zagadnienie poprzez lekturę (np. Słoniecki: *Nasz wiek XX*, Toffler: *Szok przyszłości — wyjątki*) lub odczyt specjalisty. Dyskusja, wymiana poglądów i wiadomości. Projekt sesji naukowej — podział zadań. Można np. uwzględnić tematy szczegółowe: „Postęp techniczny a środowisko przyrodnicze”, „Człowiek zurbanizowany” (problemy wielkich miast), „Niebezpieczne wynalazki a postęp ludzkości”, „Czy wystarczy żywności?”, „Bomba demograficzna”.

3. Gromadzenie informacji i materiałów: ewentualnie nawiązanie kontaktów z redakcją „Problemów”, Komitetem „Polska 2000”, NOT-em itp. Śledzenie w prasie i czasopismach odpowiednich artykułów, pokaz filmów itp.

4. „Burza mózgów” (tj. swobodna wymiana poglądów i hipotez) na temat „Dokąd idzie świat” (lub Rok 2000). Przygotowanie sprawozdania do czasopisma młodzieżowego.

5. Sesja naukowa z udziałem zaproszonych gości (przedstawiciele redakcji „Problemów”, znanych naukowców, inżynierów, miejscowych przedstawiciele NOT itp.).

Wynik rzeczowy: katalog wykorzystanej lektury. Teczka referatów z sesji; ewentualne zawiązanie koła naukowego „Futurystów” (tu można przewidywać związek z cyklami kształcącymi perspektywy życiowe).

Czas trwania: 2—3 miesiące.

Wśród tajemnic kosmosu

Główne zadanie wychowawcze: wzbogacenie zainteresowań, wdrażanie do samodzielnego zdobywania wiadomości, rozwijanie wyobraźni.

Poziom wieku: a) klasy V—VIII b) klasy szkół ponadpodstawowych.

Realizacja:

a)

1. Zwiedzenie wystawy „Badanie kosmosu w ZSRR” lub odpowiednia wspólna lektura wprowadzająca.
2. Omówienie wystawy, projekt cyklu. Ustalenie do opracowania tematów i problemów interesujących uczniów.
3. Gromadzenie materiałów (wycinków z prasy, fotogramów, notatek z książek popularnonaukowych, encyklopedii itp.).
4. Zestawienie kalendarza odkryć kosmicznych.
5. Opracowanie apelu pod hasłem: „Po raz pierwszy w dziejach”.
6. Wycieczka do planetarium.
7. Pisanie zespołowe i odczytywanie opowiadań fantastyczno-naukowych.
8. Dyskusja na temat korzyści z badań i podboju kosmosu.
9. Współpraca międzynarodowa w badaniach kosmosu.
10. Zorganizowanie wystawy, przygotowanie albumu problemowego czy turnieju wiedzy o kosmosie.

Wynik: impreza, album problemowy.

b)

Dodatkowo (w stosunku do a):

1. Problemy z zakresu fizyki i fizjologii, psychologii związane z pobytem człowieka w kosmosie, na podstawie lektury.
2. Podbój kosmosu i jego problemy a wiedza dotychczasowa o świecie (powołanie klasowej komisji ekspertów). Nawiązanie kontaktu z nauczycielami fizyki, biologii itp.
3. Nawiązanie kontaktu z Polskim Towarzystwem Miłośników Astronomii.
4. „Burza mózgów” (wymiana pomysłów i hipotez) na temat perspektyw lotów kosmicznych z ewent. udziałem zaproszonego specjalisty.

Wśród tajemnic kosmosu

Główne zadanie wychowawcze: wzbogacenie zainteresowań, wdrażanie do samodzielnego zdobywania wiadomości, rozwijanie wyobraźni.

Poziom wieku: a) klasy V—VIII b) klasy szkół ponadpodstawowych.

Realizacja:

a)

1. Zwiedzenie wystawy „Badanie kosmosu w ZSRR” lub odpowiednia wspólna lektura wprowadzająca.
2. Omówienie wystawy, projekt cyklu. Ustalenie do opracowania tematów i problemów interesujących uczniów.
3. Gromadzenie materiałów (wycinków z prasy, fotogramów, notatek z książek popularnonaukowych, encyklopedii itp.).
4. Zestawienie kalendarza odkryć kosmicznych.
5. Opracowanie apelu pod hasłem: „Po raz pierwszy w dziejach”.
6. Wycieczka do planetarium.
7. Pisanie zespołowe i odczytywanie opowiadań fantastyczno-naukowych.
8. Dyskusja na temat korzyści z badań i podboju kosmosu.
9. Współpraca międzynarodowa w badaniach kosmosu.
10. Zorganizowanie wystawy, przygotowanie albumu problemowego czy turnieju wiedzy o kosmosie.

Wynik: impreza, album problemowy.

b)

Dodatkowo (w stosunku do a):

1. Problemy z zakresu fizyki i fizjologii, psychologii związane z pobytem człowieka w kosmosie, na podstawie lektury.
2. Podbój kosmosu i jego problemy a wiedza dotychczasowa o świecie (powołanie klasowej komisji ekspertów). Nawiązanie kontaktu z nauczycielami fizyki, biologii itp.
3. Nawiązanie kontaktu z Polskim Towarzystwem Miłośników Astronomii.
4. „Burza mózgów” (wymiana pomysłów i hipotez) na temat perspektyw lotów kosmicznych z ewent. udziałem zaproszonego specjalisty.

2. Konkurs na ciekawe zadanie wakacyjne pod hasłem „wakacje uczą”.
3. Jak wykorzystać nabytą w szkole wiedzę w zakresie różnych przedmiotów do urozmaicenia planów wakacyjnych? Poza własnymi pomysłami uwzględnić należy pomysły nauczycieli-przedmiotowców, na podstawie przeprowadzonych z nimi wywiadów. Dbać o powiązanie szkolnych wiadomości i umiejętności z życiem (np. gromadzenie wyrażen gwarowych, atlas sylwetek pięknych drzew okolicy, zabytki historyczne okolicy itp.).
4. Przygotować zestaw zadań wakacyjnych, dokonując wyboru zadań atrakcyjnych i pożytecznych. Można wprowadzić ocenę zadań, plebiscyt i wybór najciekawszych. Wywiesić w klasie lub każdy przepisuje je, aby mieć „pod ręką” w czasie wakacji. Można uzupełnić zestaw zadaniami wymyślonymi potem indywidualnie. Można zaproponować klasom równoległym skorzystanie z zestawu zadań: „Wakacje uczą”.
5. Po wakacjach uczniowie przywożą dowody realizacji zadań (zbiory, albumy, zeszyty, lektury, wykonane ręcznie roboty, których się nauczyli, makiety, mapy itp.). Organizacja wystawy „Wakacje uczą” w klasie. Opowiadania o wakacjach. Dyskusja: mój pomysł na dobre wakacje!

Wynik: wystawa ew. wzbogacenie zbiorów szkolnych pracowni przedmiotowych.

Czas trwania: ok. 1 miesiąc przed wakacjami i 1 miesiąc po wakacjach.

*Zagadki świata *)*

Główne zadanie wychowawcze: rozwijanie ciekawości poznawczej; popularyzacja książki naukowej jako źródła wiedzy o samokształceniu.

Wiek: klasy VI—VIII i młodsze klasy szkół ponadpodstawowych.

Realizacja:

1. Ankieta w formie listy interesujących zagadnień z różnych dziedzin wiedzy — uczniowie podkreślają te, które ich interesują najbardziej. Omówienie wyników, powstanie grup

*) Ten cykl może być wynikiem cyklu „Skrzynka pytań”.

też zaprosić na lekcję specjalistów spośród nauczycieli lub rodziców uczniów itp.

3. Po jakimś czasie oparcia o te przykłady uczniowie samodzielnie poszukują odpowiedzi na wrzucone do skrzynki pytania. Mogą to robić indywidualnie zainteresowani ochotnicy lub odpowiednio dobrane zespoły. Czas pracy można wówczas przedłużyć (np. do 1 miesiąca) przygotowując „wieczór pytań i odpowiedzi” lub „godzinę wszystkowiedzących”.
4. Imprezom takim można nadać dodatkowo urozmaicony charakter inicjując przygotowanie odpowiedniej oprawy plastycznej (plakaty, rysunki, ciekawe fotogramy, gazetki tematyczne itp.), wystawki książek i czasopism popularnonaukowych, seansu filmów oświatowych lub przezroczy itp.

Jak się uczyć

Główne zadanie wychowawcze: zainteresowanie techniką pracy umysłowej, zachęcenie do racjonalnego organizowania własnej nauki.

Poziom: a) klasy V—VII, b) klasy VIII i młodsze klasy szkół ponadpodstawowych.

Realizacja:

a)

1. Rozmowa na temat trudności, na jakie natrafiają uczniowie w nauce domowej. Zapowiedź (propozycja) cyklu „jak się uczyć łatwiej”.
2. Cykl lekcji poświęconych poszczególnym zagadnieniom nauczania: informacje od uczniów, jak się uczą, lektura wybranych fragmentów książki Rudniańskiego *Jak się uczyć?* Zasady racjonalnego uczenia się z uwzględnieniem higieny pracy umysłowej, z wykorzystaniem czasu pracy, uczeniem się ze zrozumieniem, znaczenie motywacji.
3. Doświadczenia (np. zapamiętywanie tekstu bez sensu i ze zrozumieniem treści), próby — konkurs zastosowania poznanych zasad i technik.
4. Powstanie ekip racjonalizatorów —ekspertów od poszczególnych przedmiotów: jak najlepiej uczyć się matematyki, historii lub wierszy, ortografii, gramatyki itp.?

Realizacja:

1. Tradycja w życiu rodziny. Osoby znaczące dla życia rodziny i jej rozwoju (np. samotna matka, starszy brat czy siostra wychowujący młodszych, ktoś, kto zrezygnował z własnego życia osobistego, by inni mogli z niego więcej korzystać). Udział rodziny w życiu kraju poprzez pełnione role zawodowe, wybitne czyny. Drzewo genealogiczne.
2. Opracowanie drzewa genealogicznego własnej rodziny. Odnalezienie wśród członków rodziny kogoś, kto potrafi o niej dużo opowiadać sięgając w jej przeszłość. Analiza albumów ze zdjęciami rodzinnymi, uporządkowanie ich (identyfikacja poszczególnych członków rodziny w różnym wieku). Zapoznanie się z różnymi pamiątkami rodzinnymi (świadczenia szkolne, ślubu, metryki i inne, dyplomy, nagrody, wyróżnienia, medale i inne odznaczenia, listy). Rozmieszczenie miejsc pobytu i zamieszkania członków rodziny (dawnych i obecnych). Prześledzenie wykonywanych przez nich zawodów. Heroizm dnia codziennego członków rodziny. Ich udział w wojnach, powstaniach, strajkach, życiu społecznym najbliższego środowiska. Ewentualnie odnalezienie zapomnianych grobów.
3. Zdobycie jak największej ilości informacji o cechach charakterystycznych każdej z postaci drzewa genealogicznego rodziny. Odkrycie podobieństw rodzinnych. Zebranie ciekawostek, dowcipów rodzinnych, powiedzonek.
4. Zapoznanie członków rodziny ze zdobytymi wiadomościami: zjazd rodzinny, wysłanie drzewa genealogicznego dalszym członkom rodziny, z młodymi członkami rodziny zorganizowanie quizu: uzupełniamy naszą wiedzę rodzinną.
5. Zorganizowanie w klasie kilku (2—3) spotkań koleżeńskich na temat: z czego może być dumna rodzina, w czym się wyraża więź rodziny i co ją podtrzymuje.

Uwaga: w klasach starszych szkoły ponadpodstawowej może to być dyskusja nad przeczytaną książką dotyczącą rodziny.

Wynik rzeczowy: drzewa genealogiczne rodzin, zgromadzone i uporządkowane pamiątki rodzinne.

Czas trwania: ok. 2 miesiące.

Uwaga! Nie czynić drzew genealogicznych rodzin, opracowanych przez uczniów przedmiotem obowiązkowej prezentacji w klasie.

Grupy zgłaszają propozycje opracowania obranych tematów. Dyskusja. Ewentualna pomoc nauczyciela historii.

Zwiedzanie Muzeum Historycznego m.st. Warszawy lub wybranych miejsc historycznych.

Gromadzenie materiałów (książki, albumy, cytaty z opracowań historycznych, wiersze, pieśni, reprodukcje obrazów, wywiady z uczestnikami walk wyzwoleniczych i odbudowy miasta itp.).

Sprawozdania grup tematycznych w klasie, przegląd i ocena materiałów. Propozycje konkursu na list do kolegów z wybranej szkoły na temat: „Dlaczego miasto-bohater?”

Zaprojektowanie i przygotowanie występu na ten temat na imprezę ogólnoszkolną (lub na uroczysty apel).

Wybór listu do wysłania (rozstrzygnięcie konkursu) i sporządzenie teczek problemowej z zebranych materiałów. Wysłanie przesyłki.

„Blaski i cienie stolicy”.

Jak w cyklu a) i b).

Naprowadzenie na treść hasła, wspólne ustalenie zawartych w nim zagadnień i sposobów ich opracowania. Przydział zagadnień zespołom zainteresowanych (2—3 osoby). Np.: „Jak się mieszka w wielkim mieście” (blaski i cienie), „Komunikacja...”, „Jak i gdzie kupujemy”, „Warszawa pracuje” (przemysł, urzędy centralne), „Gdzie i co po pracy” (kultura i rozrywka), „Okno na świat” (kontakty z zagranicą), „Co przed nami” (plany rozbudowy miasta w latach do 1985 lub 2000 roku).

Gromadzenie i opracowanie materiałów (wycinki z gazet, dane statystyczne, wykresy, zdjęcia, rysunki, sprawozdania z wywiadów w instytucjach, nagranie wypowiedzi warszawiaków itp.).

Zaprojektowanie „teczki problemowej” lub cyklu gazetki ściennych.

Sprawozdanie z wykonanej pracy na imprezę ogólnoszkolną (lub apel) w formie wydania własnego numeru „Życia Warszawy”, przygotowania audycji „Na warszawskiej fali” itp. lub dyskusji okrągłego stołu na temat „Warszawa naszych marzeń”;

3. Gromadzenie okazów, sporządzanie tablic poglądowych, zestawów zdjęć obrazujących krajobraz regionu i pracę mieszkańców itp.
4. Oglądanie filmów, przezroczy krajoznawczych związanych z tematem jako metoda uzupełnienia i konfrontacji posiadanych wiadomości.

Wynik: wystawa klasowa lub ogólnoszkolna, albo cykl apeli pod ogólnym hasłem: „Czym Polska bogata”. Materiały w formie tezek problemowych albo albumów jako pomoce naukowe do pracowni geograficznej w szkole.

Czas trwania: 2—3 miesiące.

b) Klasy starsze zainteresować może bardziej całościowy obraz gospodarki kraju, jej rozwój, trudności oraz miejsce w świecie. Dodatkowo można wprowadzić tematy: „Polska wśród producentów surowców w Europie (Świecie)”, „Co i dokąd eksportujemy”, „Wielkie zakłady produkcyjne kraju i źródła ich zaopatrzenia surowcowego”. Dodatkowe formy aktywności.

1. Studiowanie roczników statystycznych i innych wydawnictw GUS.
2. Przeglądanie czasopism gospodarczych, np. „Życia Gospodarczego”, i publikacji specjalistycznych. Wywiady (np. w regionalnych komisjach planowania, w wielkich zakładach produkcyjnych itp.).
3. Dyskusja okrągłego stołu z udziałem zaproszonych ekspertów (np. przedstawicieli NOT, znajomych ekonomistów, studentów SGPiS itp.) na temat: „Czym Polska bogata”, lub sesja naukowa z opracowanymi referatami.

Wynik: impreza podsumowująca.

Czas trwania: 2—3 miesiące.

Przewodnik po okolicy (dzielniczy)

Główne zadanie wychowawcze: poznanie własnego środowiska, budzenie patriotyzmu lokalnego, ciekawości w stosunku do najbliższego otoczenia.

Poziom wieku: klasy V—VII.

3. Na zakończenie sumuje się ilość informacji zdobytych dla poszczególnych województw i segreguje wg dziedzin, których dotyczą. Analizuje się uzyskane wyniki (żywołność poszczególnych województw, ich specyfika itp.). Próba sformułowania wniosków dotyczących funkcjonowania informacji o życiu kraju (wszechstronność, cechy charakterystyczne).

Wynik rzeczowy: zbiór bieżących informacji o życiu kraju.

Czas trwania: 3—4 tygodnie.

Bohaterowie naszych szkół

Główne zadania wychowawcze: zainteresowanie biografią wielkich ludzi, zwrócenie uwagi na wartości, którym człowiek poświęca życie *). Wdrożenie pewnych technik badawczych.

Poziom wieku: klasy VI—VIII.

Realizacja:

Wariant a)

1. Bohater naszej szkoły. Co o nim wiemy? Jaką rolę spełnia w życiu szkoły i każdego z uczniów? Jaką rolę może i powinien spełniać? Jaki człowiek (ludzie) może (mogą) być bohaterami szkół?
2. Czy wiemy, jakich bohaterów mają inne szkoły w okolicy (dzielnicy, mieście, województwie...?). Propozycje zdobycia wiadomości na ten temat. Źródła oficjalne i nieoficjalne takich wiadomości (kuratorium, inspektorat, uczniowie innych szkół, samorządy szkolne itp.).
3. Zrobienie listy bohaterów naszych szkół. Ustalenie stopnia ich znajomości. Opracowanie podstawowych wiadomości posiadanych o nich. Poklasyfikowanie ich wg charakteru ich działalności (rewolucjoniści, bohaterowie wojenni, pisarze, działacze itp.), oraz czasu, w którym żyli i działali. Wybranie najmniej znanych.
4. Konkurs między uczniami odpowiedniej klasy ze szkoły mającej interesującego nas (mało znanego) bohatera: kto o nim więcej wie (dowie się), kto lepiej potrafi określić wartości, jakim służył. Wykorzystanie książek, podręczników, filmów itp.

*). Dobrze wiązać cykl ze świętem Bohatera szkoły

Poziom wieku: VI—VIII i młodsze szkół ponadpodstawowych.

Realizacja:

1. Rozmowa: dlaczego szkoła jest środowiskiem społecznym? Co to znaczy? Pojęcie środowiska społecznego, formalnej i nieformalnej struktury, więzi emocjonalne w grupie. Korzystanie przy tej okazji z definicji słownikowych i podręcznikowych (socjologia, psychologia).
2. Omówienie zadania: kronika szkoły jako środowiska społecznego: plan rozwojowy kroniki (co ma zawierać, jak ma być prowadzona). Działy proponowane do opracowania:
 - a) Historia szkoły, rozwój, zmiany.
 - b) Nauczyciele i uczniowie szkoły w przeszłości: znaczące postacie, wyróżniający się uczniowie. Ich losy po wyjściu ze szkoły. Nawiązanie kontaktu z wybranymi z nich.
 - c) Organizacja i funkcjonowanie szkoły.
 - d) Nauczyciele o sobie — ankiety lub wywiady wg ustalonych pytań.
 - e) Analiza statystyczna społecznego składu uczniów, ich sytuacji uczniowskiej np. dojazdu do szkoły itp.
 - f) Szkoła w środowisku — społeczna działalność, udział w życiu kulturalnym, powiązanie z innymi instytucjami i organizacjami. Opinie rodziców, ludzi „z ulicy”, władz itp. o szkole i jej roli.
3. Klasy w szkole. Konkurs na najciekawszą charakterystykę klasy w dowolnej formie (felieton, satyra, karykatura, inscenizacja, piosenka itp.).
4. Co zmienić, co ulepszyć w naszej szkole? Dyskusja przedstawicieli różnych klas i nauczycieli prowadzona przez klasę inicjatorkę (realizującą cykl).
5. Całość materiałów i wniosków uporządkować w formę kroniki (księga, teczka, zestaw materiałów itp.). Zapoznać z dotychczasowymi osiągnięciami zaproszony zespół przedstawicieli innych klas i nauczycieli.
6. Powołanie na rok redakcji kroniki szkoły i jej korespondentów. Opracowanie regulaminu (statutu) kroniki.

Wynik rzeczowy: kronika szkoły i organizacja prac nad nią.

Czas trwania: 1—2 miesiące.

Konstytucja i życie

Główne zadanie wychowawcze: kształcić świadomy stosunek do zasad wymagających w życiu społecznym przestrzegania. Zainteresowanie regułami i warunkami życia społecznego. Świadomość praw i obowiązków obywatela. Ich wzajemne relacje.

Poziom wieku: klasy VIII — i młodsze szkół ponadpodstawowych

Realizacja:

1. Wspólne i indywidualne dobre zapoznanie się z treścią Konstytucji PRL. Skorzystanie z wiedzy szkolnej w tym zakresie.
2. Powstają grupy specjalistyczne lub zgłaszają się specjaliści indywidualni, którzy podejmują śledzenie w toczącym się życiu faktów świadczących o realizacji zasad konstytucji i faktów świadczących o naruszaniu tych zasad.
3. Powstaje bank: „Konstytucja w życiu”, do którego uczniowie składają zgromadzone pozytywy i negatywy.
4. Po pewnym okresie czasu dokonany zostaje bilans: co przeżywa (pozytywy czy negatywy), w jakich dziedzinach realizacja zasad konstytucji jest najtrudniejsza i dlaczego.

Wynik: wgląd w funkcjonowanie konstytucji w PRL.

Czas trwania: ok. 1 miesiąca.

Bilans tych lat

Zadanie wychowawcze: uprzytomnienie skali zmian i osiągnięć, sukcesów i niepowodzeń, jakie zaszły w kraju. Kształtowanie własnego poglądu w tej dziedzinie jako przeciwstawienie zarówno powierzchownemu krytykanctwu, jak i deklaratywnemu optymizmowi.

Poziom wieku: klasy VII—VIII.

Realizacja:

1. Klasa dzieli się na zespoły ekspertów:
 - historyków
 - ekonomistów
 - działaczy kultury
 - działaczy oświatowych
 - działaczy zdrowia i opieki społecznej
 - polityków międzynarodowych itp.

czór pieśni lub tp. związane z tradycją walki o wyzwolenie społeczne i narodowe lub: obejrzeć, przedyskutować dowolny film z tego okresu np.: „Popiół i diament”, „Pierwszy dzień wolności”. Temat dyskusji związany z dzisiejszą młodzieżą, np. czy młodzież dzisiejsza zdobyłaby się na podobne postawy, lub ze stosunkiem społeczeństwa do tradycji narodowej, np. czy społeczeństwo otacza dostateczną troską miejsca pamięci narodowej.

Wynik rzeczowy: wzbogacenie dokumentacji miejsc pamięci narodowej.

Czas trwania: ok. 1 miesiąca.

Organizacja ludzi pracy

Główne zadanie wychowawcze: zainteresować uczniów problemem zrzeszenia się ludzi pracy dla różnych celów. Ukazać pracę jako jedną z głównych znaczących więzi społeczno-organizacyjnych, międzyludzkich.

Poziom wieku: klasy VII—VIII i wszystkie szkół ponadpodstawowych.

Realizacja:

- . Zestawić listę związków zawodowych i stowarzyszeń ludzi pracy istniejących w Polsce.
- . Zapoznać się z działalnością trzech różnych związków zawodowych i trzech różnych stowarzyszeń (np. NOT, Towarzystwo Pediatryczne, SPATiF). Wykorzystać dla tego celu materiały wydawane przez te organizacje, ich czasopisma. Poznać ich statuty. Przy doborze organizacji liczyć się z zainteresowaniami zawodowymi uczniów oraz z dostępnością materiałów. Na podstawie zebranych materiałów przygotować kwestionariusz (zestaw pytań) do wywiadów z członkami i władzami tych organizacji. Zwrócić uwagę na ich działalność ideologiczną, socjalną itp. Poznać ich historię, a szczególnie ważne i znaczące wydarzenia w ich rozwoju i działaniu.
- . Przygotować sesję z udziałem zaproszonych przedstawicieli poznawanych organizacji, na której zostaną przedstawione sprawozdania z własnych poszukiwań. Sesję mogą uzupełnić

Wielka debata na temat zebranego materiału: klasa dzieli się na dwie grupy. Jedna grupa przedstawia informacje i sądy o tym, co ludzi w świecie łączy. Druga grupa — o tym, co ludzi dzieli. Stanowi to podstawę dyskusji na temat, co robić, żeby więcej spraw ludzi łączyło niż dzieliło.

Wszystkie zebrane materiały zostaną następnie wykorzystane na wystawie zorganizowanej dla szkoły. Ma to być wystawa „bez słów”, to znaczy, że przemawiać mają do widzów ekspozycje: rysunki, wykresy, kompozycje itp. Konieczna pomoc nauczycieli zajęć plastycznych, technicznych. Organizację wystawy powierzyć grupie.

Druga grupa zbierze wiersze, piosenki, opowiadania itp. na temat cyklu. Na tej podstawie przygotowuje dla kolegów z innych klas wieczór o tym, co ludzi łączy, a co dzieli i jak temu, co dzieli, przeciwdziałać.

Wynik rzeczowy: wystawa i wieczornica.

czas trwania: ok. 1 miesiąca.

Walka o pokój

główne zadanie wychowawcze: zainteresować humanistycznym politycznym sensem walki o pokój. Ujawnić rozmiary (zasięg) zła ludzi na rzecz pokoju.

poziom wieku: klasy VII—VIII i wszystkie szkół ponadpodstawowych.

realizacja:

Zadanie: przygotować kongres pokoju uczniów szkoły pod hasłem: co robić, by zapewnić pokój światu?

Grupami uczniowie przygotowują kongres:

I grupa zbiera informacje o tym, co od II wojny światowej zrobiono na rzecz pokoju (na podstawie starych czasopism, materiałów Komitetu Obrońców Pokoju) w Polsce i na świecie.

II grupa zbiera informacje o działalności Komitetów Obrońców Pokoju, o kongresach pokoju, nagrodach „za utrwalanie pokoju” itp. Zapoznaje się z uchwałą ONZ o wychowaniu dla pokoju.

Poznajemy naszych przyjaciół i sojuszników. Co wiedzą o nas? Co my wiemy o nich? Nawiązanie korespondencji z młodzieżą szkolną naszych przyjaciół i sojuszników (korzystać z pomocy ambasad, czasopism. Wykorzystać znajomość języków obcych u uczniów i ich znajomych. Korespondencyjny quiz (przygotować odpowiednie pytania, regulamin — zaproponować taką grę tym, z którymi nawiążemy kontakt — korzystać ew. z pomysłów magazynu „Polska”).

Sesja naukowa dla starszych klas szkoły: sojusze i przyjaźnie. Z kim i dlaczego współdziałamy? W przygotowaniu sesji uwzględnić prasę, książki i inne źródła informacji.

Temat: kontakt z młodzieżą zaprzyjaźnionych państw
Forma: sesja naukowa.

Czas trwania: ok. 2 miesiące.

Sąd nad cywilizacją XX wieku

Główne zadanie wychowawcze: zainteresować szerszymi problemami społeczno-cywilizacyjnymi, stworzyć okazję do kształtowania własnych poglądów i postaw wobec spraw ważnych dla ludzkości.

Grupa wiekowa: klasy VIII i młodsze szkół ponadpodstawowych.

Forma realizacji:

Po omówieniu zadania (sąd nad cywilizacją XX wieku) klasa dzieli się na grupy: oskarżycieli, obrońców, trybunał sędziowski. Ustala się zadania grup.

Poszczególne grupy zbierają z prasy codziennej, czasopism, radia, książek popularnonaukowych i publicystycznych wiadomości dotyczące:

- a) osiągnięć cywilizacyjnych i społecznych ludzkości ze szczególnym uwzględnieniem zdobyczy ostatnich dziesięcioleci (np. ochrona zdrowia, zdobycze techniki, opieka społeczna i inne);
- b) zagrożeń i niebezpieczeństw (np. wojna nuklearna, skażenie środowiska, brak żywności, świat nędzy i bogactwa itp.).

*Dzieci (młodzież) świata *)*

Główne zadanie wychowawcze: budzenie ciekawości życiem warunkami rozwoju dzieci i młodzieży innych narodów jako czynnik w kształtowaniu postawy internacjonalistycznej uczniów. Kształcenie krytycyzmu, ale i poczucie wspólnoty z młodym pokoleniem świata. Wdrażanie techniki aktywności poznawczej.

Poziom wieku: a) klasy IV—VI, b) klasy VII—VIII.

Realizacja:

1) Zgaduj-zgadula na temat: wszystko, co wiemy o życiu dzieci innych narodów. Gdzie mieszkają, jak się uczą, jak się ubierają, co jedzą itp. Wielki konkurs rysunkowy! Przegląd obrazków, pocztówek, wierszy, piosenek innych krajów.

Rozmieszczenie na mapie świata (Europy) punktów oceniających stopień naszej wspólnej wiedzy. Ustalenie obszarów „wiedzy zerowej” (brak wiedzy). Opracowanie wspólnego planu działania mającego na celu zdobycie informacji o warunkach życia dzieci innych krajów: kogo chcemy poznać lepiej? gdzie i jak będziemy szukać informacji? Jak te informacje przekazywać będziemy sobie? jak je wykorzystamy?

Zgodnie z planem uczniowie pojedynczo lub w grupach (nie większych niż 3 osoby, aby każdy członek zespołu był potrzebny w pracy) gromadzą odpowiednie wiadomości. Wykorzystują książki, foldery, czasopisma, filmy. Przeprowadzają wywiady i zbierają materiały w ambasadach, konsulatach, ośrodkach kultury, u ludzi podróżujących itp. Gromadzą widokówki, zdjęcia, mapy, znaczki pocztowe, rysunki, wycinki z gazet, piosenki, wiersze. Zakładają teczki materiałów. Nawiązują korespondencję z dziećmi i młodzieżą innych narodów.

Wymiana informacji. Druga zgaduj-zgadula, w której wystąpią „eksperti” — uczniowie, którzy szczególnie dobrze poznali sami zagadnienie (np. życie dzieci w ZSRR, NRD lub we Włoszech, Francji itp.). Można zaprosić kolegów z innych klas.

Można traktować jako przygotowanie do Międzynarodowego Dnia Dziecka.

Realizacja:

- 1) „Mój konik”.
Wprowadzenie w zagadnienie za pomocą serii: „Mój konik” w wydawnictwie „Horyzonty” lub spotkanie z zaproszonym hobbystą, Ankieta: Czym się najchętniej zajmuję, gdy mam wolny czas.
Rozmowa na podstawie ankiety, jakie mamy „koniki” w klasie. Ewentualne ustalenie grup o wspólnych zainteresowaniach. Projekt urządzenia dnia lub miesiąca „koników”. Omówienie przygotowań.
- 2) Uczniowie indywidualnie lub w zespołach przygotowują prezentację swego „konika”, konsultują pomysły z nauczycielem, z rodzicami itp.
- 3) Możliwe formy prezentacji: seria gazetek ściennych na temat poszczególnych koników lub impreza „wyścig koników” z reklamowaniem swego hobby (relacje, pokaz itp.) i plebiscytem, który konik najciekawiej się przedstawił.
- 4) Dodatkowo można ogłosić konkurs: „Szukamy koników naszych znajomych i krewnych” (udział bierze również nauczyciel).

Wynik: lista zainteresowań klasy, aktualizowana przez cały rok, ewentualne artykuły do „Świata Młodych”.

Czas trwania: od tygodnia do 1—2 miesięcy, w zależności od boactwa zainteresowań.

- 1) Ankieta: Czym zajmuję się najchętniej, gdy mam wolny czas dla siebie? Od jak dawna?
- 2) Opracowanie i omówienie wyniku ankiety. Nawiązanie do terminu „hobby”, kariera pojęcia, uzasadnienie socjologiczne i psychologiczne. Przykłady ciekawych hobby. Projekt wymiany zainteresowań na terenie klasy, możliwe formy.
- 3) Przygotowanie i zareklamowanie (plakaty, radiowęzeł, ulotki itp.) i przeprowadzenie cyklu spotkań klubowych z prezentacją swoich hobby przez poszczególnych uczniów lub zespoły o wspólnych zainteresowaniach (np. „czwartki hobbystów”). Spotkania mogą mieć charakter międzyklasowy.
- 4) Zaproszenie (lub odwiedziny) ciekawego hobbysty.

Wynik: indywidualne albumy tematyczne „moje wędrówki po historii sztuki”, jako pozycja we własnej biblioteczkę ucznia.

Czas trwania: 1—2 miesiące. Uzupełnienie, przeglądanie albumów może być kontynuowane w zależności od rozbudzonego zainteresowania.

b) **Dodatkowe zadanie:** przygotowanie do odbioru sztuki współczesnej.

1. Zbieranie materiałów odbywać się może wg okresów historii sztuki lub uwzględniać rodzaje sztuk (malarstwo, grafika, architektura, sztuka stosowana) w przekroju historycznym.
2. Uczniowie mogą przygotować ilustrowaną prelekcję: „Wędrówka po sławnych muzeach sztuki” lub sławnych zabytkach architektury.
3. Zwiedzanie wystaw sztuki współczesnej łączyć można z dyskusją na temat jej odbioru, zainteresowani ochotnicy mogą też przygotować się do samodzielnego oprowadzania po wystawie.
4. W toku pracy zorganizować można dyskusję na temat demokratyzacji sztuki.

Wynik: wystawa, albumy tematyczne, indywidualne kolekcje (pocztówek, reprodukcji, znaczków pocztowych).

Czas trwania: 2—3 miesiące.

Obrazek w książce

Główne zadanie wychowawcze: poznanie ilustratorów książek dla dzieci, wdrażanie do świadomego odbioru ilustracji.

Poziom wieku: klasy IV—V.

Realizacja:

1. Przegląd książek z ilustracjami z biblioteki szkolnej i własnych biblioteczek. Porównanie różnych ilustracji.
2. Lekcje poświęcone poszczególnym autorom ilustracji. Zbieranie pocztówek i znaczków pocztowych.
3. Ocena ilustracji różnych autorów, wybór „ulubionego”. Informacje o światowej sławie ilustratorów polskich książek dla dzieci.
4. Dyskusja na temat roli ilustracji w książce.
5. Wywiad w redakcji „Płomyka” lub wydawnictwa „Nasza

kiermaszu książki w szkole ze stoiskami reklamowymi poszczególnych autorów lub wybranej kategorii literatury.

Poszukiwanie wybranych książek w bibliotekach (szkolna, osiedlowa) i w księgarniach „Domu Książki”. Lektura książek i ich prezentacja w formie ustnych relacji z cytataми, notek bibliotecznych, rysunków z tekstem do katalogu ilustrowanego (kl. IV).

Inscenizacje fragmentów książek, oglądanie filmów opartych na znanych książkach, wystawka wydawnictw „Naszej Księgarni” (z informacją o wydawnictwie) lub ilustracji książkowych, organizowanie konkursów recytatorskich lub pięknego czytania, quizów literackich itp. Listy do wybranych autorów, spotkanie.

Wynik: obchód „Dni książki” w maju, katalog treściowy ulubionych książek, zawiązanie kółka czytelniczego.

Czas trwania: 1—3 miesiące.

Ankieta czytelnicza zorganizowana przez grupę uczniów zainteresowanych tą sprawą. Podsumowanie ankiety. Odnalezienie artykułów w prasie lub książek, które informują o czytelnictwie młodzieży. Porównanie wyników. Analiza czytelnictwa uczniów szkoły (poza lekturą obowiązkową) na podstawie kart bibliotecznych. Współpraca z bibliotekarką szkolną. Przygotowanie sprawozdania dla Rady Pedagogicznej, samorządu szkolnego, na zebranie Komitetu Rodzicielskiego lub na apel szkolny.

Dyskusja nad wynikami badań (ankieta czytelnicza, analiza czytelnictwa szkoły). Ocena stanu czytelnictwa klasy. Rola książki w życiu człowieka. Rola literatury obowiązkowej — założona i realizowana. Rozmowa z nauczycielem języka polskiego.

Wybór rodzaju książek, z którymi szczególnie się uczniowie zapoznają i wspólnie je oceniają. Można zwrócić uwagę np. na książki, które uczą żyć: o sprawnym działaniu, z zakresu pielęgnacji zdrowia i urody, różnego rodzaju poradniki praktyczne (wyd. „Watra”) itp. Można też zaplanować zapoznanie się młodzieży z różnymi seriami wydawniczymi (np. seria

ganizowanej (planowanej) z podziałem zadań. Można wydawać np. cotygodniową gazetkę z recenzjami filmów, audycji telewizyjnych, wybranych artykułów z czasopism, ciekawych nowości z biblioteki szkolnej itp. Klasę dzieli się wówczas na zespoły:

- krytyków filmowych,
- krytyków teatralnych,
- recenzentów czasopism,
- recenzentów książek,
- krytyków telewizyjnych itp.

Uczniowie zapoznają się z odpowiednimi recenzjami z prasy.

4. W toku pracy można zorganizować spotkanie z redaktorami wybranego czasopisma (reżyserem filmowym, przedstawicielem radia i telewizji itp.).
5. W okresie Dni Oświaty, Książki i Prasy urządzić można w szkole kolejno: dzień radia, dzień telewizji, książki, teatru itd.

Wynik: gazeta, system informacji o wydarzeniach kulturalnych lub impreza wewnątrzklasowa lub dla zainteresowanych kolegów. Ewentualne zapoczątkowanie stałego „Klubu recenzentów” w samorządzie szkolnym.

Czas trwania: 1—2 miesiące i możliwe wydłużenie dla zainteresowanych.

b)

1. Zorganizowanie „sądu nad wybraną książką”, wspólne obejrzenie filmu, wysłuchanie audycji itp.
2. Przygotowanie przez zainteresowanych uczniów notatek do wspólnego poradnika czytelniczego lub do gazetki okresowej pod hasłem: „Przeczytaj, obejrzyj, posłuchaj”.
3. Przygotowanie „zgaduj-zgaduli” na temat książek, filmów, audycji radiowych itp., uprzednio reklamowanych.

Czas trwania: co najmniej miesiąc z tendencją przedłużenia pracy dla zainteresowanych.

Telewizja pod sąd

Główne zadanie wychowawcze: zainteresowanie różnymi poglądami na temat roli telewizji w życiu człowieka, wyrobienie świadomego stosunku do telewizji.

społeczną wg wartości, którym służą lub specyficznych form działań.

A. Ludziom słabszym od nas

1. Gdy choruje kolega (kl. IV—VI)
2. My — seniorom (kl. IV—VI, b) kl. VII—VIII).
3. Wprowadzamy maluchy w życie szkoły (kl. V—VIII)
4. Baw się razem z nami (kl. VII—VIII i młodsze szkół ponadpodstawowych)
5. Pogotowie społeczne (kl. VII—VIII i młodsze szkół ponadpodstawowych)

B. Ludziom znaczącym w naszym życiu i bliskim

1. Wici przyjaźni (kl. V—VIII)
2. Pożegnanie absolwentów szkoły (kl. VII—VIII)

C. Ludziom pracującym w nocy (kl. VI—VIII i młodsze szkół ponadpodstawowych).

4. Z radą zakładową (kl. VII—VIII i wszystkie szkół ponadpodstawowych)

D. Rodzinie

1. Domowa biblioteka (a) kl. IV—VI, b) kl. VII—VIII).
2. Ciekawa kuchnia (kl. VI—VIII)
3. Mam pomysły! (kl. VI—VIII)
4. Ciekawa niedziela (kl. VI—VIII i młodsze szkół ponadpodstawowych).
5. Matkom (kl. IV—VI).

E. Szkole

1. Generalne porządki (kl. IV—VII)
2. Urządzamy pracownię przedmiotową (kl. V—VII)
3. Redakcja szkolnej gazety (kl. VII—VIII i młodsze szkół ponadpodstawowych).
4. Szkolny radiowęzeł (kl. VII—VIII i młodsze szkół ponadpodstawowych).

F. Miastu (dzielnicy, wsi, okolicy)

1. Zieleń naszej ulicy (kl. V—VII)
2. Propaganda czystości (kl. VII—VIII i młodsze szkół ponadpodstawowych)
3. Konkurs na urodę miasta (wsi) (kl. VII—VIII i młodsze szkół ponadpodstawowych)

4. Znakowanie szlaków turystycznych (kl. VII—VIII).

F. **Udział w życiu koleżeńskim:** „razem się bawimy”

1. Podwieczorek przy choince (kl. IV—VI)
2. Urządzamy „Andrzejki” (kl. IV—VIII)
3. Urządzamy teatrzyk kukielkowy (kl. V—VI)
4. Bal kostiumowy (kl. VII—IX).

G. **Udział w społecznym zarządzaniu**

1. Służba porządkowa na imprezie (kl. VI—VIII)
2. Cała szkoła jest nasza (kl. VIII i wszystkie szkół ponadpodstawowych).
3. Narada z rodzicami (kl. VIII i wszystkie szkół ponadpodstawowych).
4. Społeczni zwiadowcy (kl. VIII i wszystkie szkół ponadpodstawowych).
5. DO-RO (kl. VII—VIII i szkoła ponadpodstawowa).

Przedstawimy obecnie szczegółowo 31 przykładowych cykli kształcących aktywność społeczną, z uwzględnieniem zadań wychowawczych każdego cyklu oraz proponowanych form realizacji.

A. **Ludziom słabszym od nas**

W grupie tej prezentujemy następujące cykle:

1. Gdy choruje kolega.
2. My — seniorom.
3. Wprowadzamy maluchy w życie szkoły.
4. Baw się razem z nami!
5. Pogotowie społeczne.

Cykle te mają na celu zwrócenie uwagi uczniów na potrzeby innych ludzi, budzenie wrażliwości i chęci działania, pomoc ludziom, którzy tego potrzebują: chorym, starszym bezradnym — w różnych życiowych sytuacjach.

Gdy choruje kolega

Zadanie wychowawcze: budzenie wrażliwości na potrzeby innych ludzi, stworzenie okazji do niesienia pomocy; uczestnictwo w zespołowym działaniu; możliwość wyboru dla siebie jednej ze społecznych ról.

Poziom wieku: klasy IV—VI.

Ocena wyników na podstawie relacji grup. Dobrze zaprosić na tę relację rodziców, którzy będą mogli powiedzieć, jak babcie i dziadkowie odczuli działalność wnuków.

Czas trwania: 2—4 tygodnie.

) Rozmowa na spotkaniach klasowych na temat problemów, trudności, kłopotów ludzi starszych. Dyskusja nad tym, co młodzi mogliby zrobić dla seniorów.

Uczniowie, po podzieleniu się na grupy, nawiązują kontakt z różnymi instytucjami bądź zrzeszającymi osoby starsze, bądź udzielającymi pomocy im w różnych sprawach (np. klub seniora, PKPS, PCK, opiekun społeczny, MO, ZBoWiD itp.). Wymiana zebranych informacji. Na ich podstawie ustalenie rejestru najważniejszych zadań i możliwości ich realizacji.

Dalsze działania (podział pracy) w zależności od inicjatyw uczniów i potrzeb terenu. Wskazane byłoby, aby uczniowie nie ograniczali się tylko do działań o charakterze doraźnej pomocy dla osób starszych (sprzątanie, zakupy itp.), lecz także przygotowali* np. jakąś imprezę (wieczór poezji, wieczór ciekawych opowieści i gawęd itp.) dla zaproszonych gości.

Okresowe sprawozdanie z działalności, ocena i ustalenie dalszych planów. Zwrócenie uwagi na problemy odbioru przez ludzi starszych niesionej im pomocy.

Wynik: konkretna pomoc ludziom starszym.

Czas trwania: 4—5 tygodni nasilonej działalności w ramach spotkań klasy, później kontakty indywidualne.

Wprowadzamy maluchy w życie szkoły

zadania wychowawcze: uwrażliwienie na problemy młodszych kolegów. Kształtowanie postaw opiekuńczych. Uczestnictwo w zespołowym działaniu. Okazja do treningu ról społecznych.

poziom wieku: klasy V—VIII.

realizacja:

Uczniowie wspominają swój pierwszy dzień w szkole, swoje problemy i kłopoty z tym związane. Można to uzupełnić krótkim „zwiadem reporterskim” w czasie przerwy, obserwacją pierwszoklasistów w szatni, stołówce, w trakcie rozstawiania

terenu, załatwienie formalności, znalezienie sprzymierzeńców dla realizacji zadań). Dobierają się w grupy zadaniowe.

Uczniowie urządzają plac zabaw w miarę możliwości samodzielnie, np. wykonują w szkolnej pracowni części potrzebnych urządzeń, przygotowują teren pod plac zabaw, zakładają trawniki itp.

Przygotowują uroczyste otwarcie placu zabaw (a więc: reklama akcji, przygotowanie w grupach projektów nowych lub mało znanych gier i zabaw zespołowych, połączone ewentualnie z konkursem itp.). Opracowują także regulamin korzystania z placu zabaw, systemu opieki i dyżurów w czasie zabaw najmłodszych.

Otwarcie placu zabaw.

Zachęcenie do współpracy rówieśników lub np. samorządu szkolnego, który może następnie akcję kontynuować.

Ocena indywidualnego wkładu uczniów klasy.

Wynik: przygotowanie placu zabaw dla dzieci ze szkoły i okolic.

Czas trwania: 1—2 miesiące.

Pogotowie społeczne

Zadania wychowawcze: rozbudzenie potrzeby działania na rzecz innych, gotowość do niesienia pomocy. Uczestnictwo w zorganizowanej długofalowej społecznej działalności umożliwiającej odgrywanie różnorodnych ról i pełnienie różnorodnych funkcji społecznych.

Poziom wieku: klasy VII—VIII i młodsze klasy szkół ponadpodstawowych.

Realizacja:

Na spotkaniach klasowych zebranie informacji o ludziach, którzy potrzebują różnorodnej pomocy, jakiej młodzież mogłaby im udzielić. Uczniowie mogą się w tym celu podzielić na „grupy reporterskie”, które dokonują rozeznania w terenie (szkoła i najbliższa okolica). Przeprowadzają wywiady wśród mieszkańców okolicznych domów w administracji, MO itp. Ogłaszają poprzez megafon o możliwości zgłaszania różnych potrzeb ludzi.

Dokonanie na spotkaniach klasowych rejestru potrzeb, dys-

Poziom wieku: klasy V—VIII (dwa warianty).

Realizacja:

a)

1. Uczniowie szukają w czasopismach młodzieżowych bądź na innej drodze np. poprzez ambasady (konsulaty) adresów odpowiednich szkół (np. szkoła w mieście, zawodowa itp.) lub indywidualnych adresów młodzieży, z którą chcą nawiązać kontakt. Ustalają listę „korespondentów zagranicznych”.
2. Przygotowują listy tak, aby nawiązać bliski kontakt w języku, który sami znają, albo posługując się podręcznikami i słownikami odpowiednich języków.
3. Piszą listy jako reprezentanci dzieci polskich, swoich rodzin i szkół.
4. Pierwsze projekty listów są w klasie oglądane, oceniane, wspólnie poprawiane. Wysyłka listów.

b)

1. Klasa wybiera sobie jedną z klas w szkole w innej polskiej miejscowości. Zdobywa adresy uczniów tej klasy, rozdziela je (losuje) między siebie.
2. Uczniowie piszą listy, aby nawiązać osobisty kontakt, ale jako reprezentanci swojej klasy i szkoły. Proszą o odpowiedź na swój list i przesłanie listu do innej koleżanki lub kolegi i znów proszą o odpowiedź itd.
3. Wszystkie napływające odpowiedzi są rejestrowane w klasie, a uczniowie indywidualnie nawiązują korespondencję z nieznanymi dotąd kolegami.

Wynik: nawiązane kontakty koleżeńskie.

Czas trwania: 1—2 tygodnie, potem kontynuacja wg indywidualnych chęci.

Pożegnanie absolwentów

Zadanie wychowawcze: pobudzić wyobraźnię perspektywą ukończenia szkoły, wyborem dalszej drogi życiowej, zawodem wybranym na całe życie (związek z cyklami dot. tych zagadnień związanych z kształceniem perspektyw życiowych. W stosunku do uczniów odchodzących ze szkoły: wziąć na siebie odpowiedzialność za honor szkoły. Trenować umiejętność sprawiania komuś osobistej przyjemności.

2. Uczniowie dobierają się w małe grupy, które mają za zadanie zapoznać się bezpośrednio z pracą ludzi w nocy w różnych wybranych przez siebie instytucjach, (np. na kolei, w fabryce, drukarni, piekarni itp.). Grupy przeprowadzają wywiady z wybranymi pracownikami.
3. Dyskusja na temat: co możemy zrobić, aby sprawić przyjemność ludziom pracującym w nocy. Poszczególne grupy podają propozycje, odbywa się dyskusja nad nimi i akceptacja przez klasę najlepszych pomysłów.
4. Uczniowie w grupach przygotowują niespodzianki dla wybranych pracowników: drobne pamiątki, nagrania dla radiowęzłów fabrycznych itp.
5. W godzinach wieczornych wybranego dnia (np. tuż przed Świętem Pracy) uczniowie pod opieką rodziców i nauczycieli udają się do wybranych zakładów pracy z własnoręcznie przygotowanymi upominkami, życzeniami itp.
6. Na spotkaniach klasowych odbywa się podsumowanie i ocena akcji, z punktu widzenia sprawności jej organizacji oraz odczuć odbiorców.

Wynik: kontakt klasy (szkoły) z zakładami pracy.

Czas trwania: 3—4 tygodnie.

Z radą zakładową

Zadanie wychowawcze: kształcić zdolność do współdziałania z ludźmi dorosłymi. Poznanie działalności związków zawodowych w zakładzie pracy.

Poziom wieku: VII—VIII i młodsze klasy szkół ponadpodstawowych.

Realizacja:

1. Wybór zakładu pracy, z którym zostanie nawiązana współpraca. Nawiązanie kontaktu z dyrekcją, przedstawicielami organizacji zawodowych i innymi działającymi tam organizacjami. Spotkanie w szkole (klasie) i następnie w zakładzie pracy grup „przedstawicieli” klasy i zakładu pracy dla omówienia: (a) programu pracy społecznej prowadzonej w zakładzie pracy przez związki zawodowe, (b) programu wspólnych zadań (co może zrobić dla załogi zakładu klasa!).

zabezpieczenie, charakterystyka książek. Podjęcie zadania opieki nad biblioteczką domową. Uzyskanie zgody rodziców.

3. Uporządkowanie biblioteki, zaopatrzenie w katalog, karty wypożyczeń itp. wg instrukcji bibliotekarki szkolnej.
4. Relacja o wykonanej pracy.

Wynik: wkład do życia rodzinnego.

Czas trwania: 2—3 tygodnie.

b)

1. jw. p.1.
2. Dyskusja nad organizacją bibliotek domowych: pochodzenie książek, korzystanie z odpowiednich informatorów o nowościach, recenzja, katalog książek, podział książek na działy, Układ z rodzicami w sprawie opieki nad biblioteką. Opracowanie planu własnych zadań w tym zakresie.
3. Praca nad biblioteką domową.
4. Omówienie wyników pracy, stosunek dorosłych do książki, możliwość uczestnictwa w opiece nad domową biblioteką, stosunek rodziców do ingerencji młodych, technika współpracy z rodzicami w tym zakresie. Określenie swego miejsca. Na dyskusję można zaprosić rodziców.

Wynik: wpływ na życie rodzinne.

Czas trwania: 2—3 tygodnie.

Mam pomysł

Zadanie wychowawcze: czynny udział w życiu rodziny. Umiejętność wnoszenia swojego wkładu. Trening pomysłowości racjonalizatorskiej.

Poziom wieku: klasa VI—VIII.

Realizacja:

1. Co można poprawić w moim gospodarstwie domowym? Wymiana doświadczeń: jak odbywa się u nas zmywanie, sprzątanie, gotowanie, pranie itp. Dla wsi rozszerzyć o prace związane z przyzagrodowym gospodarstwem wiejskim. Co utrudnia pracę w gospodarstwie domowym wg rodziców? (wywiady).
2. Piebisycy na najlepsze racjonalizatorskie pomysły np. podnoszona suszarka, dogotowywacz, system wymiany poleceń

5. Wybór najlepszych inicjatorów i analiza źródeł ich pomysłów (anatomia pomysłu): jak rodzi się ciekawy pomysł.
6. Realizacja ciekawej niedzieli w rodzinie.
7. Analiza sukcesów i kłopotów w realizacji swoich pomysłów w rodzinie.

Uwaga: wychowawca powinien na zebraniu rodzicielskim wysłuchać uwag rodziców o działalności uczniów w związku z cyklami mającymi służyć rodzinie i przekazać uwagi uczniów na temat trudności, jakie napotykali. W kl. szkoły ponadpodstawowej powinni w zebraniu rodziców partycypować uczniowie.

Wynik: uatrakcyjnienie rodzinnych wzorów spędzania wolnego czasu. Konferencja rodziców z uczniami na temat ich wkładu do życia rodziny.

Czas trwania: 4—6 tygodni.

Matkom

Zadanie wychowawcze: nauczyć się sprawiać radość i udzielać pomocy najbliższym. Trenować rolę reprezentanta potrzeb swoich najbliższych oraz organizatora grupy koleżeńskiej współdziałającej w zaspokajaniu tych potrzeb. Można wiązać ze Świętem Matki, ale niekoniecznie.

Poziom wieku: klasy IV—VI.

Realizacja:

1. Rozmowa o matkach: co można powiedzieć wspólnego o wszystkich matkach dzieci naszej klasy, a co o każdej można powiedzieć zupełnie odrębnego, indywidualnego. „Przetarg” na taką cechę czy fakt z życia własnej matki, którego nie da się powiedzieć o innych matkach.
2. Wybór wierszy i piosenek na temat matki. Przygotować na apel lub tylko na własny użytek mini-akademię.
3. Budżet czasu naszych matek: zebrać od nich bezpośrednio i na drodze obserwacji wiadomości o tym, jak spędzają powszedni dzień i jaki mają rozkład pracy w tygodniu.
4. Wraz z grupką przyjaciół wykonać coś konkretnego dla każdej z matek, co może pomóc im w pracy lub sprawić przyjemność.

Uwaga: grupy nie powinny być większe od 3 osób. Unikać tradycyjnych laurek, wyszywanek itp. Zadanie przewiduje konkretną

Uwaga: rola wychowawcy po postawieniu zadania powinna być prowadzona jedynie do funkcji doradczych lub do uczestnictwa w jednej z grup wykonujących porządku, aby dać wzór pracy ofiarnej i zdyscyplinowanej.

Wielka narada z udziałem intendenta, woźnych na temat nie tylko efektu, ale i przebiegu „generalnych porządków”: udziału poszczególnych uczniów, planu pracy, zaopatrzenia itp. W klasach VI—VII naradę mogą przeprowadzić uczniowie. Ocena stylu pracy kierowników: autokraci, demokraci, liberałowie; udolni i nieudolni.

Wynik: porządki w szkole.

Czas trwania: 2—3 tygodnie.

Urządzamy pracownię przedmiotową

Zadanie wychowawcze: wywołanie satysfakcji z pracy na rzecz szkoły. Trening różnych ról społecznych.

Poziom-wieku: klasy V—VII.

Realizacja:

W zależności od potrzeb szkoły uczniowie podejmują zadania zorganizowania pracowni np. języka polskiego, rosyjskiego, historycznej, matematycznej itp.

W porozumieniu z nauczycielem danego przedmiotu ustalają, jak powinna wyglądać pracownia.

Uczniowie dokonują rejestru zadań do wykonania, dzieląc je na te, które muszą wykonać sami (np. zagospodarowanie sali, urządzenie wnętrza, przygotowanie niektórych pomocy naukowych, plansz, napisów itp.), oraz te, w których wykonaniu potrzebna jest im pomoc innych osób. Dobierają się w grupy do realizacji poszczególnych zadań, wybierając także grupę, która będzie odpowiedzialna za kontakty z innymi osobami pomagającymi urządzić pracownię i będzie reprezentować klasę.

Grupy zdają sprawozdania okresowe z realizacji zadań. Ocena inicjatorów, kierowników, reprezentantów, wykonawców.

Uroczyste otwarcie pracowni przedmiotowej.

Wynik: urządzona pracownia przedmiotowa.

Czas trwania: 4—6 tygodni.

- swój plan pracy. Klasa tak długo dyskutuje plan i poprawia go, aż plan uzyska pełną akceptacją. „Przewodniczący” z kolegium redakcyjnym w obecności wychowawcy prezentuje projekt pracy radiowęzła radzie pedagogicznej, aby uzyskać jej akceptację i poparcie.
3. Propaganda radiowęzła w szkole. Konkurs na hejnał radiowęzła, organizacja korespondentów z poszczególnych klas itp.
 4. Przygotowanie programu pierwszego dnia radiowęzła w szkole.
 5. Zebranie w szkole ocen i uwag o audycjach pierwszego dnia (biuro kontaktu ze słuchaczami).
 6. Po tygodniu ocena pracy poszczególnych „agend” radiowęzła, wnioski na przyszłość.

Wynik: radiowęzeł w szkole.

Czas trwania: ok. 3 tygodni. Kontynuacja z okresowymi ocenami, aż do przekazania opieki nad radiowęzłem innej klasie.

E. Miastu (dzielnicy, wsi, okolicy).

1. Zieleń naszej ulicy.
2. Propaganda czystości.
3. Konkurs na urodę miasta.
4. Znakowanie szlaków turystycznych.

Zgodnie z zasadą rozszerzania zakresu aktywnego działania uczniów prezentowane cykle są propozycją aktywizacji społecznej poza terenem szkoły, uczą udziału w życiu szerszej społeczności, stwarzają okazje treningu ról społeczno-obywatelskich.

Zieleń naszej ulicy

Zadanie wychowawcze: udział w życiu szerszej społeczności, realny wkład. Trening ról społecznych. Uczestnictwo w pracy fizycznej.

Poziom wieku: klasy V—VIII.

Realizacja:

- Propozycja i omówienie ważności zadania: zieleń naszej ulicy, wywiad w terenie: kto opiekuje się zielenią naszej ulicy, na czym polega ta opieka, czy zieleń jest odpowiednio zabezpieczona, jaki jest stosunek mieszkańców do zieleni.
- Wybór reprezentantów klasy, którzy u odpowiednich władz zgłoszą gotowość klasy do opieki nad zielenią znajdującą się w otoczeniu szkoły, ustalą zadania i sposób ich realizacji.

Konkurs na urodę miasta (wsi)

Zadanie wychowawcze: udział w życiu szerszej społeczności realny wkład, trening ról społecznych.

Poziom wieku: klasy VII—VIII i młodsze szkół ponadpodstawowych.

Realizacja:

1. Narada w klasie nad urodą naszego miasta (wsi). Dowody: fotografie, rysunki, opisy (jeśli są).
2. W osiedlu najbliższych domów przeprowadzamy zwiad reporterów: blaski i cienie naszego osiedla. Pomysły na podniesienie estetyki domów (ogródki, okna, balkony, oznaczenia).
3. Projekt konkursu na najładniejsze okno (balkon, ogródek itp.). Omówienie warunków konkursu. Powołanie grupy propagandowej konkursu, sędziowskiej, reporterskiej. Zaprezentowanie pomysłu radzie narodowej, administracji domów lub innej władzy przez grupę kierowniczą. Uzyskanie akceptacji.
4. Akcja: konkurs na urodę miasta!
5. Ocena przebiegu konkursu i jego wyników. Wypunktowanie udziału poszczególnych uczniów (udział każdego oceniany jest na skali przez niego i grupę). Dyskusja nad oceną społeczną i indywidualną i jej adekwatnością.

Wynik: akcja: konkurs na urodę miasta.

Czas trwania: 4—6 tygodni.

Znakowanie szlaków turystycznych

Zadanie wychowawcze: udział w życiu szerszej społeczności, realny wkład. Trening ról społecznych.

Poziom wieku: klasy VII—VIII i młodsze szkół ponadpodstawowych.

Realizacja:

1. Program wycieczek wiosennych i jesiennych klasy dla lepszego poznania piękna i ciekawostek okolicy. W grupach klasa przygotowuje projekty: trasy, przebiegu i koniecznego wyekwipowania. Dyskusja nad projektami.
2. Podsuniecie zadania społecznego wycieczek: oznakowanie najciekawszych tras. Kontakt grupy reprezentantów z PTTK w sprawie zapotrzebowania na pomoc młodzieży: znakowanie tras i opieka nad nimi. Propozycje własnego szlaku turystycz-

5. W wybranym terminie odbywa się zaplanowana impreza, ewentualnie z udziałem zaproszonych gości (nauczyciele, rodzice, koledzy z innych klas).
6. Na spotkaniach klasowych — podsumowanie i ocena realizacji zadań.

Uwaga: impreza taka może być zorganizowana jako impreza „mikołajkowa” lub noworoczna.

Wynik: wspólna impreza przy choince.

Czas trwania: 3—4 tygodnie (w zależności od wieku uczniów).

Urządzamy „Andrzejki“

Zadanie wychowawcze: zżycie się, integracja zespołu klasowego poprzez wspólne działanie i zabawę. Trening ról społecznych.

Poziom wieku: klasy IV—VIII.

Realizacja:

1. Na spotkaniach klasowych propozycja zorganizowania imprezy „andrzejkowej”. (Uwaga: w niektórych regionach kraju obchodzi się także „Katarzynki” — wówczas obie imprezy można połączyć).
2. Uczniowie zbierają z różnych źródeł (rozmowy ze starszymi, encyklopedia, stare kalendarze, książki etnograficzne) wiadomości o tradycjach „andrzejkowych”. Dzielą się tymi informacjami na spotkaniach klasowych.
3. Uczniowie przygotowują w grupach projekty imprezy, po przedyskutowaniu ich na spotkaniach klasowych, dobierają się grupami zadaniowymi (np. grupa, która przygotuje wróżby, zagadki, lanie wosku, dekorację, podwieczorek itp.). Zdają sprawozdanie z przygotowań na spotkaniach klasowych.
4. W wybranym terminie odbywa się zaplanowana impreza.
5. Na spotkaniach klasowych uczniowie podsumowują i oceniają wykonanie zadań.

Wynik rzeczowy: wspólna impreza.

Czas trwania: 2—4 tygodnie (w zależności od wieku).

Urządzamy teatrzyk kukielkowy

Zadanie wychowawcze: wdrażanie do pracy zespołowej, uczenie odpowiedzialności za wspólne zadanie. Trening ról społecznych.

Poziom wieku: klasy V—VIII.

haterów wybranej książki, znanej wszystkim dzieciom. Przy takim wariancie pracy grupy mogą swoje projekty zachować w tajemnicy, ewentualnie przedstawić je tylko wychowawcy.

1. Poza wyborem postaci uczniowie zabezpieczają realizację zabawy od strony organizacyjnej (sala, dekoracje, muzyka itp.).
2. W trakcie imprezy grupy starają się przedstawić tak, aby pozostali mogli odgadnąć, kogo (czy co) grupa reprezentuje (może mieć to charakter zgaduj-zgaduli, konkursu 20 pytań itp.). Odbywa się także wybór najciekawszej prezentacji grupy czy jej stroju.
3. Na spotkaniach klasowych podsumowanie przez uczniów i oceną wspólnej zabawy.

Wynik rzeczowy: wspólna zabawa.

Czas trwania: 4—5 tygodni.

G. Udział w społecznym zarządzaniu

1. Służba porządkowa na imprezie.
2. Cała szkoła jest nasza.
3. Narada z rodzicami.
4. Społeczni zwiadowcy.
5. DO-RO.

Prezentowane obecnie cykle wiążą się tematycznie z wcześniej omawianymi. Wyodrębniono je jednak w oddzielną grupę ze względu na specyficzne formy realizacji, ułatwiające uczniom pełnienie odpowiedzialnych ról społecznych. Cykle te są dość trudne i wymagają odpowiedniego przygotowania.

Służba porządkowa na imprezie

Zadanie wychowawcze: podejmowanie i pełnienie ról kierowników, informatorów. Udział w dużej organizacji.

Poziom wieku: klasy VI—VIII.

Realizacja:

1. Ustalenie przez wychowawcę, przy jakiej planowanej w miesiącu (okolicy) imprezie młodzież szkolna może być naprawdę potrzebna do pełnienia służby porządkowej (duża impreza sportowa, kulturalna, międzyszkolna ...).
2. Przedstawienie zadania klasie. Omówienie realizacji. Powołanie grupy „organizatorów”, która nawiąże kontakt z organizatorami imprezy, ustali zakres zadań dla klasy itp.

5. 10 dni pod hasłem „Cała szkoła jest nasza”. Codzienne robocze odprawy dla omówienia przebiegu pracy klasy na terenie szkoły.
6. Na zakończenie akcji zebranie ocen od innych klas wg ustalonego przez klasę kwestionariusza. Zebranie też ocen od nauczycieli.
7. Wielka narada klasy z radą pedagogiczną szkoły na temat: A) realizacja przez klasę zadania (na podstawie sprawozdania przygotowanego przez reprezentantów klasy). B) spraw szkoły, których zmodyfikowane rozwiązanie uczniowie proponują.
8. W klasie — ocena sprawowania swych funkcji przez poszczególnych uczniów klasy: ich mocne i słabe strony (dobre przejście do cykli samowychowawczych).

Wynik: udział w zarządzaniu szkołą.

Czas trwania: ok. 8 tygodni.

Narada z rodzicami

Zadanie wychowawcze: utrwalenie więzi międzypokoleniowej, kształcenie zdolności otwartego prezentowania swych przekonań oraz twórczego krytycyzmu.

Poziom wieku: klasa VIII i wszystkie klasy szkół ponadpodstawowych.

Realizacja:

1. Dyskusja w klasie na temat potrzeb wychowawczych młodzieży. Może być poprzedzona ankietą: co myślę o tym, jak mnie wychowano. Pozytywy i negatywy wychowania rodzinnego, z którym styka się młodzież. Geneza błędu wychowawczego popełnianego przez rodziców, w oczach młodzieży.
2. Szanse modyfikacji słabych stron systemu wychowania rodzinnego. Próba prezentacji własnych stanowisk w tej sprawie wobec rodziców. Technika skutecznych rozmów z rodzicami w sprawach trudnych. Ich omówienie i ocena. Psychodrama „powiem ci, tato(mamo), co myślę...”
3. Projekt narady z rodzicami w sprawach potrzeb i wychowania młodzieży. Konspekt narady. Przygotowanie wystąpień uczniów, elementy imprezowe narady (dekoracja, trochę muzyki i poezji, film lub inne).

1. Ocena akcji „społeczni zwiadowcy”. Analiza zebranych doświadczeń przez uczniów klasy.

Wynik: tekst dla rady narodowej.

Czas trwania: 4—6 tygodni.

DO-RO

Główne zadanie wychowawcze: uświadomić problemy dobrej organizacji i wydajności pracy. Kształcić nawyki dobrej roboty.

Poziom wieku: klasy VII—VIII i wszystkie szkół ponadpodstawowych.

Realizacja:

1. Podjęcie zespołowej pracy o bardziej doniosłym społecznym znaczeniu poprzedzić krytyczną oceną przebiegu dotychczasowych prac „społecznie użytecznych”. W dyskusji wydobyć problemy marnotrawstwa ludzkiej energii, rolę DO-RO w zespołowym działaniu zwracając uwagę na aspekt ekonomiczny i psychologiczny zagadnienia.
2. Zorganizować naradę produkcyjną klasy na temat: najbardziej ekonomiczne i efektywne metody organizacji pracy przy wykonaniu planowanego zadania. Odpowiedzieć na pytanie o najbardziej optymalne warunki realizacji zadania.

Uwaga! Naradę powinna wyprzedzić praca grupy powołanej do dokładnego ustalenia charakteru i rozmiaru zadania, warunków pracy oferowanej klasie przez zleceniodawcę. Po dyskusji uzupełnić brakujące informacje.

3. W grupach opracować kilka konkurencyjnych wariantów wykonania zadania, np. liczebność grup pracy, sposób wykonywania zadania, jednoczesność lub kolejność czynności itp.
4. Dyskusja nad wariantami.
5. W toku pracy eksperymentalnej sprawdzenie wartości poszczególnych wariantów, które zostaną zaakceptowane przez odpowiednio liczebne grupy wykonawców. Ustalić mierniki oceny efektów pracy.
6. Narada produkcyjna klasy ze zleceniodawcą: ocena poszczególnych wariantów w świetle wyników i przebiegu pracy.

Wynik rzeczowy: praca społeczna o dużej doniosłości, np. wykopki.

Czas trwania: 2—3 tygodnie.

kształtowanie umiejętności realistycznej oceny i akceptacji siebie)

1. Do czego jestem/jesteś podobny (kl. IV—VIII i wszystkie szkół ponadpodstawowych)
2. Moje/twoje plusy i minusy (kl. VII—VIII i wszystkie szkół ponadpodstawowych)
3. Ja w rodzinie (a) kl. V—VII, b) kl. VIII — i wszystkie szkół ponadpodstawowych)
4. Skrzynka kłopotów (kl. IV—VI).
5. Jak można pomóc sobie i innym w kłopotach (kl. VII—VIII i wszystkie szkół ponadpodstawowych).

II. „Zmieniamy siebie” (doprowadzenie do zaakceptowania przez ucznia projektu własnego rozwoju oraz wdrażanie stopniowej realizacji zmian siebie i swojego funkcjonowania w grupie).

1. Między nami a naszymi ideałami (kl. VIII i wszystkie szkół ponadpodstawowych)
2. Czy można zmienić siebie, co i jak? (wszystkie klasy szkół ponadpodstawowych)
3. Moje próby zmiany siebie (kl. szkół ponadpodstawowych)
4. Pomagajmy sobie w zmianie siebie (kl. wszystkie szkół podstawowych i ponadpodstawowych).

Ustawienie zajęć kształcących aktywność samowychowawczą wg klas, w których mogą być realizowane *)

Lp.	Temat zajęć	IV	V	VI	VII	VIII	Klasa I szkół ponadpodstawowych	Pozostałe klasy szkół ponadpodstawowych
1	Chcemy, aby w naszej klasie było dobrze	+	+	+	+			
2	Jacy jesteśmy wobec siebie				+	+	+	+++
3	My na wyspie bezludnej					+	+	+++
4	Wakacje z klasą					+	+	+++
5	Do czego jestem/jesteś podobny?	+	+		+	+	+	+++
6	Moje/twoje plusy i minusy				+	+	+	+

*) Jest to propozycja orientacyjna; wychowawca po zapoznaniu się z całością przedstawionych zajęć i w oparciu o dobrą znajomość swojej klasy (jej poziomu i zainteresowań) może niektóre z nich przeprowadzić w klasie młodszej.

2. Wypowiedzi uczniów wskazujące zarówno na pozytywy, jak i negatywy występujące w klasie (ważniejsze jest tu podawanie faktów ilustrujących przekonania niż tylko oceny; ponadto należy zwrócić uwagę, by wypowiedzi nie przybrały charakteru oskarżycielskiego wobec konkretnych osób).
3. Wychowawca inicjuje zabawę (grę): Dzień, w którym nasza klasa jest idealna (na medal). Może to być opis dokonywany przez uczniów ustnie lub pisemnie, a także scenki rysunkowe. W klasach starszych uczniowie mogą przeprowadzić wywiady reporterskie z uczącymi ich nauczycielami oraz dyrekcją szkoły.
4. Podsumowanie wyników (przez wychowawcę, a w klasach starszych przez przedstawicieli samorządu klasowego): czy nasza klasa jest zgrana, od czego to zależy, Co musimy zrobić, jeżeli chcemy być na medal?

Zamierzony wynik: spis konkretnych propozycji uczniów, na co należy zwrócić uwagę w swoim postępowaniu, aby wszyscy w klasie czuli się dobrze i aby jednocześnie klasa była na medal.

Czas trwania zajęć: 1—2 spotkania klasowe.

Uwagi: Istnieje możliwość przejścia od tych zajęć do trzeciej grupy problemowej, tj. „Zmieniamy siebie”. W wypadku gdy pewna część zarzutów ze strony uczniów dotyczyć będzie ich konfliktu z określonym nauczycielem przedmiotu, wychowawca winien podjąć się funkcji mediacyjnej. Natomiast gdy ogół uczniów wysuwa zarzuty wobec konkretnych osób ze swojej klasy (najgorszych, kozłów ofiarnych) — należy przeprowadzić następne zajęcia z drugiej grupy problemowej, tj. „Jaki jestem — jacy jesteście?”.

Jacy jesteście wobec siebie

Główne zadania wychowawcze: kształcenie umiejętności dokonywania analizy sytuacji grupowej i każdej jednostki na tle grupy; zwiększenie wzajemnego zainteresowania sytuacją osobistą każdego z członków grupy (klasy).

Poziom wieku: klasy VII—VIII i wszystkie szkół ponadpodstawowych.

- 10) wysmiewają się ze mnie (...),
 - 11) nie krępują się dać mi do zrozumienia, kiedy mają mnie dosyć (...).
4. Zebranie wyników i opracowanie ich w postaci najczęstszych (typowych) odpowiedzi charakteryzujących klasę jako całość; opracowanie może być dokonane przez aktyw klasowy lub osobę, którą ogół uczniów darzy zaufaniem.
 5. Dyskusja nad rezultatami ankiety, przedstawionymi całej klasie: dlaczego tak widzimy siebie nawzajem? Czy jesteśmy zadowoleni z sytuacji w naszej klasie, czy i co trzeba byłoby zmienić, abyśmy się w klasie czuli lepiej?
 6. Wspólne sformułowanie wniosków — postulatów zmian, które należałoby wprowadzić dla polepszenia lub utrzymania dobrej atmosfery w klasie jako grupie uczniowskiej.

Zamierzony wynik: lista wniosków, postulatów zmian proponowanych przez uczniów, które powinny być dokonane w klasie, aby poprawić sytuację (atmosferę) w klasie.

Czas trwania zajęć: 2 spotkania klasowe, z koniecznością powtórzenia zajęć po kilku miesiącach.

My na wyspie bezludnej

Główne zadania wychowawcze: kształtowanie umiejętności dostrzegania miejsca poszczególnych jednostek w grupie, ze szczególnym uwzględnieniem roli przywódcy grupy (klasy); wzmacnianie więzi grupowej przez wspólną aktywność ogółu uczniów.

Poziom wieku: klasy IV—VIII i wszystkie szkół ponadpodstawowych.

Realizacja:

Zajęcia te są szczególnie przydatne, gdy wychowawca chce lepiej poznać klasę (np. po objęciu wychowawstwa lub wtedy, gdy do klasy przyjęci zostają nowi uczniowie). Istnieje też możliwość weryfikacji słuszności wyboru dotychczasowego przewodniczącego samorządu klasowego (na ile jest faktycznym, a na ile rzeczywistym przywódcą klasy?).

Prowadzący dokonuje podziału klasy na 3 zespoły 8—12 osobowe o dobrowolnym składzie. (Istnieje też możliwość wcześniejszej zapowiedzi, aby do następnych zajęć uczniowie za-

d) kto w klasie nie został wybrany do żadnych funkcji, nie ma powierzonych zadań? Dlaczego tak jest, zdaniem grupy? Co o tym sądzi ta osoba i co według siebie mogłaby robić na wyspie (do czego się nadaje)?

Dyskusja na temat: Czy przywódca z wyspy byłby odpowiednim przywódcą klasowym?

Podsumowanie dyskusji przez wychowawcę z uwzględnieniem dwóch aspektów:

- a) znaczenia właściwego wyboru przywódcy w klasie, jego istotnych cech, np. odpowiedzialności za innych oraz umiejętności np. organizacyjnych.
- b) występowania osób bez żadnych przydzielonych ważnych (lub w ogóle) zadań, które posiadać mogą jednak nie znane klasie walory i umiejętności, nie dostrzegane przez innych.

Zamierzony wynik: graficzne projekty zagospodarowania bezludnej wyspy (zespołowe i wspólny) wraz z imiennymi wykazami przydzielonych funkcji i zadań.

Czas trwania zajęć: 2—3 spotkania klasowe, z sugestią powtórzenia tematu (jednakże bez części graficznej, a jedynie z wyznaniami do zadań i funkcji) po dłuższym okresie pracy wychowawczej — co najmniej po pół roku.

Wakacje z klasą

Główne zadania wychowawcze: kształtowanie wśród uczniów umiejętności spostrzegania miejsca innych osób i własnego w grupie w aspekcie stopnia sympatii (lub jej braku) pomiędzy poszczególnymi osobami w grupie; zapoznanie się ze sposobem pomiaru i analizy struktury grupy (techniki socjometryczne).

Wzrost wiekowy: wszystkie klasy szkół ponadpodstawowych.

Realizacja:

Przeprowadzenie tego tematu wskazane jest w podobnych sytuacjach jak zajęcia „wyspa bezludna”. Ponadto można je wprowadzić w celu nauczania uczniów samodzielnego sporządzania graficznych ilustracji struktur grupowych. W obu jednak wypadkach koniecznym warunkiem udanych zajęć jest szczerota wyowiedzi uczniów, co wiąże się z zaufaniem wobec innych, w szczególności wobec nauczyciela-wychowawcy.

tegowana i jakie to może mieć znaczenie dla funkcjonowania klasy jako całości;

- d) podanie, ile osób w klasie w przybliżeniu przewidywało, że wybierze je na wycieczkę tyle samo kolegów, co w rzeczywistości (wg faktycznych wyborów), ile — że więcej, a ile — że mniej niż faktycznie; komentarz dotyczyć powinien faktu, że są osoby, które przeceniają ilość sympatii (uczuć), którymi są darzone, a inne z kolei — nie doceniają, nie wierzą, że mogą być lubiane przez innych. Jedni i drudzy posiadają za mało wiedzy o sobie i reszcie kolegów z klasy. Szczególnie zaś osobom, które nie wierzą w siebie, trzeba częściej okazywać swoje uczucia, skoro je lubimy.

Podział klasy na 3 zespoły (8—12 osób) o dobrowolnym składzie do pracy nad problemem, wspólnym ustaleniem odpowiedzi na następujące pytania:

- a) jakie cechy i umiejętności powinien posiadać dobry przywódca grupy, a czego winien się wystrzeżać; omawiać zagadnienie na przykładzie przywódcy z własnej klasy, wybranego przez zespół;
- b) co należałoby robić, aby polepszyła się struktura socjometryczna w klasie (większa integracja i spójność); postulaty zarówno wobec uczniów, jak i nauczycieli.

Każdy z zespołów poprzez swych przedstawicieli referuje stanowisko w sprawie odpowiedzi na powyższe pytania.

Podsumowanie przez prowadzącego na temat znaczenia właściwego wyboru przywódcy w klasie i jego odpowiedzialności za całą grupę, oraz zwrócenie uwagi na fakt, iż osoby o małej liczbie wyborów lub nie wybierane przez nikogo (nawiązać do wyników socjometrii) mogłyby tak próbować zmieniać siebie, aby zyskać sympatię innych, jeżeli im na tym zależy. Ponadto lepsza będzie atmosfera w klasie, jeżeli każdy z nas częściej będzie okazywał innym więcej życzliwości i serdeczności na co dzień.

Zamierzony wynik: socjogram i pisemne postulaty uczniów dotyczące sposobów polepszenia struktury kontaktów interpersonalnych w klasie.

4. Wykonawca stara się dodać odwagi osobom, które miały trudności w mówieniu o sobie. Proponuje, aby one (jeżeli takich nie ma — te, które najbardziej chcą) odpowiedziały na forum klasy (ewent. napisały na kartkach) treść wypowiedzi wg następującej instrukcji:

Wyobraź sobie, że jesteś tym „czymś” (zwierzęciem, rośliną, zjawiskiem), co wybrałeś. Opowiedz, jakie ono jest, jak się czuje, co lubi, a czego nie, czego pragnie,

5. Podsumowanie przez prowadzącego winno być poprzedzone prośbą o swobodne odpowiedzi na temat przeżyć i trudności uczniów w trakcie opisu (porównywań) siebie oraz innych. Wychowawca zwraca uwagę na rolę poznawania siebie i zastanowienia się nad sobą, a także na potrzebę szczerego myślenia i mówienia o sobie, oraz na kłopoty, jakie mamy z wiedzą i mówieniem o sobie.

Zamierzony wynik: ilustracje i opisy pisemne samego siebie (autocharakterystyki).

Czas trwania: 1—2 spotkania klasowe; możliwość powrotu do tej tematyki po roku pracy samowychowawczej.

Moje — twoje plusy i minusy

Główne zadania wychowawcze: pogłębienie refleksji uczniów dotyczącej indywidualnych właściwości psychicznych i funkcjonowania w grupie, jako efekt konfrontacji własnych spostrzeżeń z informacjami na swój temat od innych członków grupy; rozbudzenie tendencji do samopoznania i kształtowanie umiejętności adekwatnej samooceny.

Poziom wieku: klasy VII—VIII i wszystkie szkół ponadpodstawowych.

Realizacja:

Wychowawca może przeprowadzić te zajęcia wówczas, gdy jest przekonany, że jego klasa jest z sobą zżyta i większość uczniów raczej lubi się wzajemnie.

1. Prowadzący zapowiada tzw. chwilę szczerości jako podstawowy warunek udanych zajęć. Proponuje, aby wszyscy uczniowie zastanowili się i odpowiedzieli pisemnie (na kartce, w punktach) na następujące pytania:

zaletach i pomaga poprzez wskazanie klasie chociaż drobnych osiągnięć takiej osoby, np.: nie wiem, czy zauważyliście, ale Janek od paru dni nie spóźnia się, przygotowuje się starannie do zajęć.

Podsumowanie: pogadanka połączona z wypowiedziami uczniów; czy poprzez te zajęcia poznaliśmy lepiej siebie i innych, potrafimy samych siebie trafniej ocenić; czy trudniej jest mówić szczerze o sobie, czy o innych, oraz jakie jeszcze wartościowe cechy i umiejętności można by w sobie rozwinąć, aby się dobrze czuć w klasie i być pożytecznym oraz wartościowym członkiem grupy (klasy, rodziny, społeczeństwa).

zamierzony wynik: plansza atutów całej klasy oraz lista spraw o realizacji (zmiany siebie).

czas trwania: 2 spotkania klasowe.

Ja w rodzinie

Główne zadanie wychowawcze: zwrócenie uwagi na własną sytuację w rodzinie, na potrzebę świadomego kształtowania swoich stosunków z członkami rodziny. Wgląd w swoje kłopoty związane z uczestnictwem w życiu rodziny.

poziom wieku: a) klasy VI—VIII b) wszystkie klasy szkół ponadpodstawowych.

realizacja:

- Ustalenie głównych ról, jakie w rodzinie pełni uczeń: syn (córka), brat (siostra), wnuk (wnuczka) itp.
- Omówienie praw i obowiązków wynikających z tych ról. Można dążyć do zrobienia diagramów charakteryzujących poszczególne role. Wśród praw i obowiązków zwracać uwagę nie tylko na prawa i obowiązki rzeczowe, lecz i na emocjonalne ustosunkowania.
- Psychodrama I: syn (córka) typowi dla naszej klasy (jacy jesteśmy w tych rolach najczęściej — na podstawie obserwacji i rozmów).
- Psychodrama II: syn (córka) idealni (jakimi chcielibyśmy być).
- Psychodrama III: syn (córka) wg nas nie do przyjęcia!

Skrzynka kłopotów

Główne zadanie wychowawcze: ujawnienie indywidualnych problemów (trudności) związanych z funkcjonowaniem ucznia w grupie (klasie) i otoczeniu społecznym (w kontaktach z dorosłymi); wykazanie podobieństwa treści i liczby kłopotów przeżywanych przez uczniów w danym wieku rozwojowym i sytuacji oraz dostarczenie informacji na temat możliwości i sposobów rozwiązywania tych problemów.

Poziom wieku: zajęcia te występują w dwóch wariantach, każdy na inny poziom wieku; wariant a) — dla uczniów kl. IV—VI wariant b) — dla uczniów kl. VII—VIII.

Wariant a) (skrzynka kłopotów).

Realizacja:

Prowadzący na podstawie własnego rozeznania i wypowiedzi ustnych uczniów: „co mi sprawia najwięcej trudności, przeszkadza, z czym nie mogę sobie dać rady, jakie mam kłopoty?” — omawia najczęściej występujące poważne trudności, np. brak dobrych kolegów w klasie, zła stopnie, brak czasu rodziców dla dziecka. Należy pamiętać, aby szczególnie młodszym uczniom wytłumaczyć pojęcia: „kłopot”, „trudność”, a podając przykłady ilustrujące — nie zawęzić ich tylko do trudności w nauce.

Wychowawca inicjuje rozmowę na temat znaczenia pomocy innych w rozwiązywaniu kłopotów oraz zwraca uwagę, iż często nie znamy problemów najbliższych kolegów, stąd też trudno im pomóc.

Uczniowie wysuwają pomysły dotyczące formy, w jakiej każdy z nich mógłby zgłaszać swoje trudności, jak i zgłaszać się do pomocy innym w rozwiązywaniu ich problemów. Wychowawca doprowadza do pomysłu założenia „skrzynki kłopotów” (np. w formie zamykanej skrzynki na listy), do której uczniowie mogą anonimowo lub imiennie (gdy chcą uzyskać poradę indywidualną) zgłaszać swoje kłopoty.

Okresowo, w miarę narastania zgłoszeń, typowe i trudne problemy omawiane są na forum klasy na tematycznych zajęciach, przy zastosowaniu różnorodnych form. Może to być pogadanka prowadzona przez wychowawcę, pedagoga szkol-

- 5) nie nadążam za tokiem większości lekcji,
- 6) nie mam dobrych kolegów (koleżanek) w klasie,
- 7) jestem w klasie nie lubiany(a),
- 8) nie mam swojego miejsca do nauki w domu,
- 9) rodzice nie mają dla mnie czasu,
- 10) mama ma zupełnie inne wymagania wobec mnie niż tata,
- 11) rodzice sami dobierają mi kolegów (koleżanki),
- 12) rodzice karzą mnie często niesprawiedliwie,
- 13) nie mam (prawie) wcale kolegów (koleżanek) w najbliższym sąsiedztwie,
- 14) nie mam kogoś, komu mógłbym się zwierzyć,
- 15) mam kłopoty z nawiązywaniem nowych znajomości,
- 16) nie umiem organizować interesujących gier i zabaw towarzyskich,
- 17) nie rozumiem, dlaczego czasami tak się zachowuję,
- 18) mam kłopoty z sobą, o których boję się powiedzieć komukolwiek,
- 19) często nie mogę znaleźć nigdzie odpowiedzi na dręczące mnie pytania.

Przedstawienie na tablicy wyników „plebiscytu kłopotów” oraz złożenie przez aktyw sprawozdań z przeprowadzonych rozmów indywidualnych z uczniami.

Założenie listy najczęstszych „kłopotów” (ich rodzajów) i wywieszenie w klasie. Lista może wisieć cały rok, zawiera ona symbole nazwisk uczniów i w wypadku, gdy ktoś z klasy chce uzyskać poradę czy pomoc od innych, stawia obok swego symbolu krzyżyk pod określonym rodzajem „kłopotów”. Wzrastająca liczba krzyżyków jest sygnałem dla wychowawcy i klasy, iż jedną z najbliższych godzin do dyspozycji wychowawcy należy poświęcić na wspólne szukanie rozwiązań problemów występujących w klasie oraz pomoc koleżeńską.

Dyskusja wspólna lub w podgrupach dotycząca znalezienia optymalnych rozwiązań głównych kłopotów występujących w klasie, ustalenie różnych sposobów pomocy innym.

zamierzony wynik: lista kłopotów, dane z ankiety.

czas trwania: 1—2 spotkania klasowe; w zależności od problemów występujących w klasie możliwość cyklicznego powrotu do tematyki zajęć.

- b) uczeń w roli członka władz uczniowskich (np. samorządu, organizacji młodzieżowej): zgłasza się do niego kolega (koleżanka), który wszedł w konflikt z nauczycielem; np. zdaniem nauczyciela źle się zachował na lekcji, zdaniem ucznia otrzymuje on niesprawiedliwe oceny itp. problemy charakterystyczne dla wieku i klasy;
- c) uczeń w roli dobrego kolegi (przyjaciela): zwraca się do niego ktoś z klasy, kogo lubi, z prośbą o radę (pomoc); prezentowany problem może być rzeczywisty lub fikcyjny, najlepiej jednak, by dotyczył życia osobistego (np. kłopoty z rodzicami) lub towarzyskiego (np. nieśmiałość wobec płci przeciwnej, trema).

Po odegraniu jednego z wybranych scenariuszy pożądana jest zamiana ról między osobami grającymi. Pozostałe osoby obserwują przebieg gry, tak aby każdy na zakończenie mógł podać refleksji sposób udzielania porad (pomocy) przez grających. Zadanie dla „obserwatorów”: na kolejne zajęcia przygotować swą opinię o formie i treści obserwowanych porad, ustosunkować się do przewidywanej skuteczności udzielonej pomocy i zaproponować własny sposób rozwiązania, jeżeli nie w pełni akceptuje się zaprezentowane na zajęciach.

Na zakończenie tej części zajęć grający dzielą się odczuciami z przebiegu gry:

- czy udzielający porad mieli kłopoty ze znalezieniem sposobów rozwiązania problemu osoby zgłaszającej się, w którym momencie i czego dotyczyły te trudności?
- czy otrzymujący pomoc (poradę) są z niej zadowoleni i dlaczego?

Na następnej jednostce lekcyjnej uczniowie prezentują własne opinie na temat przebiegu i treści gry, którą obserwowali. Z kolei następuje podział klasy parami na poszukujących i udzielających pomocy. Poszukujący pomocy zgłaszają się do wybranego przez siebie lub wylosowanego doradcy, zgłaszają kłopot — najlepiej rzeczywisty — i konsultują sprawę. Gra cała klasa przez 10 minut. Z kolei dokonana zostaje zmiana ról w parach: doradcy stają się poszukującymi porady (dalszy ciąg gry).

ych społecznie ideałów, w tym i ideału siebie, a nie tylko sytuacyjne dostosowywanie swoich zachowań do wymagań innych (konformizm wobec grupy). Po drugie problematyka wzorów ideałów często jest nazbyt spopularyzowana na lekcjach języka polskiego, dlatego też zajęcia te winny mieć atrakcyjne i różnorodne formy.

Wychowawca wprowadza uczniów do dyskusji, starając się o ustalenie poglądów wychowanków na temat: inny człowiek jako wzór, ideał, czy i po co potrzebne są nam ideały (m.in. znaczenie tzw. wzorów osobowych).

Uczniowie w różnych formach dostarczają odpowiedzi na pytania:

- jakimi chcą nas widzieć obecnie i w przyszłości dorośli, którzy nas wychowują?
- kto mi imponuje, co w nim podziwiam, co chciałbym w nim naśladować?
- w czym jestem podobny do swego ideału (innego człowieka lub ideału siebie w przyszłości)?
- co robię, aby zbliżyć się do przyjętego ideału siebie?

Proponowane formy:

1) wspólna, zbiorowo redagowana gazeta: Wszystko o moim ideałach;

2) galeria postaci, które nam imponują (fotosy, zdjęcia, rysunki wraz z tekstem uzasadniającym);

3) zbieranie materiałów aktualnych i historycznych o ideałach i dążeniach młodzieży obecnej i poprzedniego pokolenia (dane naukowe, publicystyka, pamiętniki, wspomnienia rodziców, nauczycieli i innych osób dorosłych): kto im imponował, do czego dążyli, co uważali za szczęście, gdy byli w naszym wieku, jak próbowali zbliżyć się do realizacji swoich ideałów?

Kolejne zajęcia powinny pogłębiać refleksję na temat różnorodności ideałów i wzorów równolatków oraz zmienności międzypokoleniowej w tym zakresie. Należy też zwrócić uwagę na wspólne prawidłowości psychologiczne (rozwojowe) w okresie dorastania, np. krytyka dotychczasowych autorytetów, wątpliwości związane z wyborem ideałów i wzorów do naśladowania oraz kłopoty z samookreśleniem siebie w przyszłości. Postulowane formy: zbiorowe opracowanie referatu w opar-

go pamiętnika bądź też opowiadania (wypowiedź nagrana) osoby, która dzięki pracy nad sobą zrealizowała własne zamierzenia i plany życiowe.

Prowadzący wraz z grupą, na podstawie przedstawionych przykładów, ustosunkowują się do poglądu, że można zmienić siebie, a pojęcie silnej woli w realizacji postanowień nie jest fikcją. Wychowawca proponuje, by uczniowie zastanowili się nad swoimi dotychczasowymi próbami zmiany czegoś w sobie i swoim zachowaniu wobec innych oraz stosunkiem do zadań (obowiązków); sprawy te będą rozważane na następnych zajęciach.

Wychowawca inicjuje rozważania i dyskusję (rozmowę) poprzez postawienie uczniom następujących pytań:

- kto próbował kiedyś zmieniać coś w sobie i w swoim zachowaniu, czego te zmiany dotyczyły i w jakich to było okolicznościach (sytuacji),
- w jakim zakresie odniósł sukcesy a w jakim porażki, dlaczego tak się stało?
- czy znają osobę z najbliższego otoczenia, która zmieniła się na lepsze, co zmieniła i jak tego dokonała?

Zajęcia, szczególnie w młodszych klasach, mogą być prowadzone z zastosowaniem takich form jak: pantomima (odegranie siebie, swojego zachowania, przed zmianą na lepsze i po sukcesie) i odgadywanie przez klasę, czego ono dotyczyło; rysunki na ten temat. W klasach starszych można wprowadzić ankietę w formie wypracowania pisemnego na zajęciach (anonimowego), które następnie ktoś z klasy, lub wychowawca, głośno odczytuje.

Prowadzący proponuje, aby każdy podał (a najlepiej wypisał) wszystkie swoje pragnienia dotyczące tego, co obecnie chciałby zmienić w sobie i własnym postępowaniu. Jednocześnie wychowawca zwraca uwagę na to, aby nie ograniczać się wyłącznie do spraw uzyskiwania lepszych stopni, oraz że jeżeli ktoś uważa, iż jest dobry, to wcale nie znaczy, by nie mógł dalej rozwijać siebie np. poznawać jeszcze coś ciekawego, znać się bardziej na czymś, zmienić coś, lepiej robić, przeżyć wspaniałą przygodę, poznać kogoś interesującego itp.

Na zakończenie wychowawca odczytuje i podsumowuje cele

1—2 cele dotyczące konkretnych zachowań, które chcieliby realizować przez najbliższy czas np. 2 tygodnie.

Uwaga: sposoby ustalenia i stopień ujawnienia treści podejmowanych przez uczniów zadań mogą być różne i występują w trzech następujących wariantach: a, b, c:

a) w klasie tworzy się kilka grupek uczniów, którzy podjęli się tych samych zadań, np. nie spóźniać się, być odważnym; pomagać rodzicom, zachować się kulturalnie wobec innych, przestać palić papierosy, nie denerwować nauczycieli, poprawić wyniki z j. polskiego itp.; grupy te wspólnie ustalają sposoby, jak to będą robić (mogą też korzystać z porady wychowawcy i innych dorosłych), obowiązujący wspólnie termin zmian, sposoby wzajemnej kontroli oraz zakres pomocy koleżeńskiej w poprawianiu siebie;

b) uczniowie indywidualni (ci, którzy tego pragną) wpisują na kartce treść zadania, które podejmują, zakleją ją kopertą z kartką i składają ją w sejfie klasy, a także obiecują złożyć po określonym czasie pozostałym sprawozdanie, czy udało im się coś w sobie zmienić. Mogą oni też swój zamiar ujawnić, jeżeli chcą uzyskać od pozostałych kolegów radę, jakimi sposobami cel swój osiągnąć;

c) każdy robi „zakład” z samym sobą*) nie ujawniając tego, co chce zmienić w swoim zachowaniu, jedynie zgłasza się jako chętny do pracy nad sobą i podaje okres, w którym klasa może go obserwować, aby zgadnąć czy coś się w nim zmieniło i co?

b. Na zakończenie zajęć wychowawca wspólnie z klasą ustalają termin przeglądu dokonań w zakresie realizacji postanowień zmian siebie, podjętych przez uczniów, prowadzący sugeruje stosowanie pewnych, skutecznych sposobów realizacji zadań samowychowawczych podjętych przez uczniów.

Zamierzony wynik: sejf przyrzeczeń (postanowień, planów zmiany siebie).

Czas trwania: 1—2 spotkania klasowe (w wypadku dwóch, powinny one bezpośrednio po sobie występować).

*) Szereg pomysłów tu podanych oraz te, które może wychowawca modyfikować, oparty jest na metodyce samowychowania wprowadzonej przez J. Korczaka.

Uwaga: ważnym problemem jest zagadnienie: co robić, aby pamiętać o złożonych sobie przyrzeczeniach? W tym celu badani przez nas uczniowie na przykład prowadzili (zarówno indywidualnie, jak i grupowo) wykresy codziennych osiągnięć (+, —, 0), malowali kartki kalendarza w kolorze sukcesu lub porażki, nawzajem pytali się: pamiętasz?, codziennie wrzucali kartki do skrzynki-skarbonki stojącej w klasie z własnym nazwiskiem i odpowiednim oznaczeniem postępów w zakresie pracy nad sobą.

Na zakończenie wychowawca podsumowuje przyczyny utrudniające każdemu z nas kierowanie samym sobą oraz podkreśla znaczenie i wartość rozwijania tzw. silnej woli oraz posiadania władzy nad sobą, a także korzystania z porad i pomocy innych, szczególnie dorosłych, odpowiednich publikacji popularno-naukowych, audycji dla młodzieży itp. Zachęca wszystkich do wzajemnej pomocy w zakresie kształtowania siebie i w podejmowaniu wartościowych zadań pozwalających na zmianę siebie.

zamierzony wynik: lista skutecznych sposobów pracy nad sobą, ustraszce powodzeń i niepowodzeń klasy w kierowaniu sobą itd.
czas trwania: 1—2 spotkania klasowe, z koniecznością powrotu do tej tematyki po co najmniej 3-miesięcznej przerwie.

AKTYWIZACJA PROSPEKTYWNA

Cykle z zakresu kształtowania aktywności prospektywnej

Z zakresu kształtowania aktywności prospektywnej przygotowano 20 cykli tematycznych. Na bazie proponowanych, przykładowych cykli wychowawca może tworzyć nowe cykle tematyczne lub modyfikować je w zależności od potrzeb i możliwości. Jednak wprowadzone ewentualne zmiany powinny mieć na uwadze konieczność dostarczenia czterech doświadczeń charakterystycznych dla aktywizacji prospektywnej i nie zaburzyć układu treściowego cykli.

Treść przedstawionych cykli dotyczy następujących szczegółowych celów wychowawczych:

- 1) wdrożenie do perspektywicznego widzenia swego życia,
- 2) przygotowanie do życia w rodzinie,

o życia, pobudzanie fantazji i kształtowanie hierarchii wartości:

Mój życiowy horoskop (dla kl. IV)

Przydziesiątlatki (dla kl. V—VII).

Wiedza wartości (dla kl. szkół ponadpodstawowych).

Cykl „Mój życiowy horoskop” jest cyklem podstawowym dla kształtowania aktywności prospektywnej, powinien on rozpoczynać zajęcia z tego zakresu.

Mój życiowy horoskop

Główne zadania wychowawcze: pobudzenie fantazji, refleksji na temat własnej przyszłości, świadomego planowania własnego życia.

Poziom wieku: klasa IV.

Uwaga: cykl ten rozpoczyna zajęcia z zakresu kształtowania indywidualnych perspektyw życiowych, należy go traktować jako punkt wyjściowy przy realizacji kolejnych cykli w zakresie różnych treści. Może być zrealizowany w formie zwartego cyklu lub też rozbić go można na dowolne pojedyncze godziny do dyspozycji wychowawcy klasowego w czasie trwania klasy czwartej z przerwami.

Realizacja:

1. Rozmowa o planach na bliższą i dalszą przyszłość, zastanawianie się, co to znaczy człowiek szczęśliwy, omówienie pojęcia „horoskop życiowy” i wprowadzenie przeświadczenia, że życie można planować. Przygotowanie do wywiadu z rodzicami.

Proponowane pytania do wywiadu:

— Jak wyobrażałeś sobie życie będąc tak jak ja, w czwartej klasie?

— Jaką planowałeś dla siebie rodzinę, pracę itp.?

— Czy dalej marzysz i planujesz?

— Co mogło być w Twoim życiu inaczej niż jest i dlaczego?

— Jak sobie wyobrażasz mnie w swoim wieku?

2. Rozmowa z dziećmi na temat wywiadów przeprowadzonych w domu; nadanie dyskusji charakteru refleksyjnego a nie oceniającego. Rozpoczęcie pracy nad „horoskopem życiowym”

- mój przyszły portret: dzieci i nauczyciel rysują swoje wyobrażone portrety,
- moja rodzina: prosty rysunek z opisem,
- moja praca i osiągnięcia,
- moda trzydziestolatków: rysunki, projekty,
- rozeszliśmy się po świecie — rozmowa nt. gdzie aktualnie (jako trzydziestolatki) żyjemy, wizja środowiska, w którym będziemy żyć.

3. Zjazd koleżeński trzydziestolatków — impreza zorganizowana przez dzieci w ramach zabawy klasowej, lecz z zachowaniem konwencji ustalonej w czasie trwania cyklu. Klasa udekorowana portretami i ilustracjami reprezentującymi dorobek; podwieczorek złożony z potraw przyszłości; wszyscy są dorośli, wychowawca ewentualnie przechodzi na pan/pani z uczniami; wszyscy ubrani są stosownie do wieku i sytuacji. Warunkiem powodzenia cyklu jest wejście przez wychowawcę w rolę starego nauczyciela zaproszonego na zjazd.

Czas trwania: 3—4 godziny wychowawcze plus czas przeznaczony na zabawę klasową.

Giełda wartości

Główne zadanie wychowawcze: pobudzenie do precyzowania preferowanych wartości życiowych, kształtowanie hierarchii wartości.

Poziom wieku: klasy VIII i wszystkie szkół ponadpodstawowych.

Realizacja:

1. Wprowadzenie do tematu: powszechne dążenie ludzi do zadowolenia z życia, do szczęścia. Różnice w poglądach na to, co o tym zadowoleniu decyduje. Propozycje konfrontacji poglądów w klasie na ten temat.
2. Ankieta anonimowa: Wymień 3—5 najważniejszych wg Ciebie warunków zadowolenia z życia — przeprowadzona a) w klasie i wśród rówieśników, b) wśród bliskich i znajomych starszego pokolenia.
3. Zestawienie i konfrontacja wyników obu ankiet. Uzasadnienie przez zainteresowanych uczniów znaczenia preferowanych wartości i dyskusja na ten temat oraz na temat czy wybory wartości są na dzisiaj, czy też mają charakter perspektywny.

alnych skutecznie przeciwdziała takiej ewentualności (J. God-ewski: *Zycie płciowe człowieka*, PZWL, W-wa 1975).

Realizacja:

. Wprowadzenie do tematu w nawiązaniu do pytań małych dzieci, skąd się wzięły na świecie. Podkreślenie dojrzałości klasy do podjęcia zagadnienia, rozmowa służąca ustaleniu zasobu wiadomości posiadanych przez dzieci.

Projekt przygotowania albumu (lub gazetki obrazkowej) przedstawiającej historię wyobrażonej rodziny, dzieci nadają imiona członkom rodziny. Plan tematyczny albumu, źródła zdobywania materiałów (ilustracji z czasopisma, zdjęcia, reprodukcje, rysunki własne dzieci) obrazujących poszczególne momenty z życia (ślub, urządzenie domu, kącik dla niemowlęcia, pielęgnacja dziecka, opieka nad starszymi dziećmi, święta rodzinne itp.).

. Jak powstaje nowe życie — pogadanka na temat zapłodnienia, ciąży, aktu narodzin i pierwszego okresu życia noworodków ilustrowana przygotowanymi planszami. Troska o małego człowieka w okresie przed narodzinami, opieka nad matką i dzieckiem, przywileje kobiety w ciąży itp.

. Maluch w rodzinie — wymiana obserwacji i doświadczeń dzieci mających młodsze rodzeństwo.

Rozmowa na temat roli starszych członków rodziny, odpowiedzialności za dziecko itp. Rysunek nt. Maluch w rodzinie. Uzupełnianie albumu.

. Zanim będziesz dorosły — pogadanka na temat dojrzewania płciowego: różnice między chłopcem i dziewczyną, jako odpowiednik ich przyszłych funkcji mężczyzny i kobiety, kultura wzajemnego zachowania. Dojrzewanie biologiczne — przebieg i znaczenie.

. Skrzynka anonimowych pytań, na które dzieci chciałyby dodatkowo otrzymać odpowiedź.

Wynik: album lub gazetka tematyczna złożona z rysunków dzieci, przyniesionych zdjęć oraz planszy przygotowanych przez nauczyciela, do obydwu pogadanek.

Czas trwania: 4—6 tygodni.

Uwaga: konieczne zorganizowanie na wstępie cyklu spotkania rodzicami na temat potrzeby uświadamiania dzieci.

podjęcie prób rozwiązań fikcyjnych problemów — psychodrama — uczniowie na żywo odgrywają scenki konfliktowe biorąc na siebie role różnych członków rodziny — klasa obserwuje, ocenia, wysuwa propozycje rozwiązań. Projekty scenek konfliktowych powinny opierać się na codziennych doświadczeniach dzieci, np.:

- nieporozumienie między małżonkami,
- stosunek rodziców do sympatii dorastającego dziecka,
- postawy rodziców wobec przewinienia dziecka,
- rodzina w konflikcie z krewnymi, sąsiadami.

Jak te konflikty rozwiązywać w idealnej rodzinie?

e) Rodzina od święta. Dyskusje nad tradycjami w życiu rodziny. Kalendarz świąt rodziny, kontakty towarzyskie rodziny, jak zorganizować urlop, wolny dzień w idealnej rodzinie, święta, imieniny, kogo się zaprasza, rodzaje prezentów, formy bycia w towarzystwie.

Wynik: można zorganizować spotkanie klasowe w formie przyjęcia, święta rodzinnego, gdy wszyscy jesteśmy już dorośli, mamy rodziny — podział ról i obowiązków przy organizacji spotkania, nauczyciel musi odgrywać rolę jednego z zaproszonych krewnych lub znajomych.

Czas trwania: 5 × po około 3 godziny.

Mój chłopak — moja dziewczyna

Główne zadanie wychowawcze: pogłębienie odpowiedzialnego stosunku dorastającej młodzieży do spraw wzajemnego obcowania chłopców i dziewcząt, sympatii i miłości młodzieżowych, inicjacji seksualnej itp. Kształtowanie opinii zespołu w zakresie obyczajowości młodzieży w tej dziedzinie.

Poziom wieku: klasy VIII i młodsze szkół ponadpodstawowych

Realizacja:

1. Zebranie anonimowych wypowiedzi chłopców i dziewcząt na temat wzoru osobowego wybranej dziewczyny (chłopca): *Mój chłopak, Moja dziewczyna*.
2. Opracowanie wypowiedzi chłopców przez grupę dziewcząt i odwrotnie (przedstawienie wyników na forum klasy lub oddzielnie). Dyskusja, uzupełniona przez nauczyciela.
3. Wybór listów z „sercowych” działów czasopiśm, komentowa-

- przerywanie ciąży,
- alkoholizm w rodzinie,
- finanse w rodzinie, wspólnota majątkowa,
- obowiązki alimentacyjne wobec starych rodziców.

W czasie trwania cyklu należy zapoznać młodzież z literaturą fachową, dotyczącą spraw rodzinnych, życia seksualnego, zapobiegania ciąży, kodeksu rodzinnego oraz instytucjami opieki nad rodziną.

Czas trwania: 5—6 tygodni.

Scenariusze cykli mających na celu przygotowanie do wyboru zawodu, pracy zawodowej, odpowiedzialności zawodowej, rozbudzanie ambicji.

„Kim będę” (dla kl. IV),

„Giełda zawodów” (dla kl. VI—VIII),

„Poradnik zawodowy” (klasy szkół ponadpodstawowych).

Kim będę?

Główne zadanie wychowawcze: skierowanie zainteresowań dziecka ku zagadnieniom pracy zawodowej, rozwijanie wyobraźni w tym kierunku — wstęp do orientacji zawodowej.

Poziom wieku: klasa IV.

Uwaga: zajęcia tego cyklu opierają się na wypowiedziach w formie rysunku i dlatego, ze względu na prawidłowości rozwojowe dziecka, nadają się dla klasy IV. Cykl może być realizowany w ramach przygotowań do obchodów Święta Pracy. Cykl ma charakter zabawowy, nie należy wymagać od dzieci ostatecznej i pełnej odpowiedzialności za wybór wymarzonego zawodu, jak również rysunki powinny być oceniane jedynie pod kątem treści.

Realizacja:

1. Wprowadzenie do tematu, zestawiamy z dziećmi listę znanych zawodów, przygotowanie pytań do wywiadu z rodzicami na temat ich pracy zawodowej. Konieczne pytanie: czy robisz to, o czym marzyłeś?; można też oprzeć się na pytaniach zawartych w cyklu „Mój życiowy horoskop”.

planowanej imprezy — książki, ilustracje, nagrania wypowiedzi itd., jak wyżej).

4. „Giełda zawodów” — impreza dla klas równoległych lub ogólnoszkolna, poprzedzona plakatem informacyjnym dla zwiedzających. Organizatorzy poszczególnych stoisk kolejno udzielają informacji posługując się zebrany materiał. Jury wybiera najciekawsze stoisko punktując stronę pogładową, bogactwo treści, pomysłowość, sposób objaśniania, ilość głosów oddanych na samo stoisko przez zwiedzających (podpis w książce pamiątkowej stoiska).
5. Omówienie imprezy. Perspektywa wyboru zawodu czekająca uczniów w starszych klasach. Dyskusja: co ważne przy wyborze zawodu? (zainteresowanie, łatwość znalezienia pracy, zarobki, ciekawe przeżycia, znaczenie społeczne, predyspozycje indywidualne itp.).

Wynik: impreza szkolna.

Czas trwania: przygotowanie do giełdy, czyli właściwa orientacja zawodowa — 4 godziny wychowawcze oraz impreza trwająca ok. 3 godzin.

Poradnik zawodowy

Główne zadanie wychowawcze: orientacja zawodowa, rozbudzenie ambicji, krystalizowanie planów dalszego kształcenia i postawy wobec obieranej pracy.

Poziom wieku: wszystkie klasy szkół ponadpodstawowych.

Uwaga: w cyklu należy wykazać możliwie szeroką gamę zawodów, położyć nacisk na zawody mało znane lub mało popularne, a zarazem nie nasycone dostatecznie czynnikiem ludzkim.

Realizacja:

1. Rozmowa na temat wagi wyboru zawodu i problemów z tym związanych: chęć a zdolności, zainteresowania zawodem a potrzeby społeczne, aspiracje a możliwości życiowe itp. (Uwaga: pożądanym udziałem pracownika poradni wychowawczo-zawodowej). Projekt przygotowania Poradnika zawodowego na użytek szkoły — zestawienie zawodów, które ma objąć poradnik.
2. Dyskusja na temat treści informacji o poszczególnych zawodach. Przykładowa redakcja informacji o ogólnie znanym za-

stnictwa w dorobku cywilizacyjnym, pobudzenie wyobrażeń tworzących wizję przyszłości.

„Świat za sto lat” (poziom a) dla kl. V—VIII, poziom b) dla kl. wszystkie klasy szkół ponadpodstawowych.

„Co zmienić, co ulepszyć” (dla kl. VII—VIII).

„Gdybym był..., gdybym mógł decydować” (dla kl. VII—VIII i wszystkie klasy szkół ponadpodstawowych).

Świat za 100 lat

Główny cel wychowawczy: zainteresowanie uczniów perspektywą rozwoju społeczno-cywilizacyjnego świata, pobudzenie fantazji w kierunku tworzenia wizji przyszłości.

Poziom wieku: a) klasy V—VIII, b) wszystkie klasy szkół ponadpodstawowych.

Uwaga: należy utrzymać konwencję zabawową cyklu, zwłaszcza w wariacie a.

Realizacja: na poziomie a.

1. Wprowadzenie w zagadnienie: rozmowa na temat zdobyczy nauki i techniki ostatnich czasów i zmian, jakie one powodują w życiu ludzi. Wykorzystać można przy tym przeprowadzone przez dzieci rozmowy ze starszymi ludźmi na temat: Czego nie było za moich czasów, fantazja a rzeczywistość (np. pomysły Juliusza Verne'a czy Stanisława Lema).
2. Konkurs lub wystawa rysunków albo konkurs na najciekawsze opowiadanie fantastyczne na temat związany z hasłem cyklu, np.: Gdybym żył w roku 2100 lub Życie za sto lat itp.
3. Ocena prac przez jury uczniowskie lub wybrany przez klasę zespół dorosłych. Nagrody dla zwycięzców.

Czas trwania: 2—3 tygodnie.

Realizacja: na poziomie b.

1. Wprowadzenie w temat: przyspieszenie zmian w życiu ludzi w wyniku rewolucji naukowo-technicznej. Nauka i wyobrażenia w przewidywaniu przyszłości. Propozycja opracowania tematu Świat za 100 lat.
2. Projektowanie futurologiczne tematycznego podziału zagadnienia: np. gospodarstwo domowe za 100 lat; komunikacja jw., stosunki międzynarodowe jw., najważniejsze zdobycze nauki

Gdybym był ... , gdybym mógł decydować

Główne zadanie wychowawcze: pobudzenie umiejętności krytycznego, a zarazem twórczego spojrzenia na otaczającą rzeczywistość.

Poziom wieku: klasy VII—VIII i wszystkie szkół ponadpodstawowych).

Uwaga: cykl może być realizowany jako całość lub w zależności od potrzeb sytuacyjnych rozbity na poszczególne godziny pt.: „Gdybym był...”. Dyskusje powinny się rodzić z aktualnych spostrzeżeń i doświadczeń młodzieży.

Realizacja:

Przykładowe tematy:

Gdybym był:

- dyrektorem szkoły,
- wychowawcą klasy,
- ojcem dorastającej młodzieży,
- redaktorem gazety,
- naczelnikiem gminy,
- lekarzem,
- dziennikarzem,
- redaktorem tv lub radia itp.

Dyskusja na wybrane tematy (na jednej lub kilku lekcjach).

Czas trwania: 4 tygodnie:

• • •

Scenariusze cykli mających na celu kształcenie gospodarności i praktycznej zaradności życiowej.

„Z ołówkiem w rękę” (dla kl. IV—V),

„Gdybym miał...” (dla kl. VI—VIII),

„Za własne pieniądze” (dla wszystkich klas szkół ponadpodstawowych),

„Życie i budżet” (dla wszystkich klas szkół ponadpodstawowych).

Z ołówkiem w rękę

Główne zadanie wychowawcze: kształcenie umiejętności gospodarowania pieniędzmi, oszczędzania i planowania

„W co się bawie?” (dla kl. IV—V),

„Recepta na nudę” (dla kl. VI—VIII),

„Czas wolny i co wtedy” (dla wszystkich klas szkół ponadpodstawowych).

W co się bawić?

Główne zadanie wychowawcze: ukazanie różnych możliwości spożytkowania wolnego czasu, pobudzenia własnej aktywności uczniów w tej dziedzinie.

Poziom wieku: kl. IV—V.

Realizacja:

1. **Konkurs rysunkowy:** Moja najmilsza niedziela, wystawa konkursowa (rysunki + podpisy).
2. **Klub ciekawej zabawy:** uczniowie zgłaszają swoje ulubione zabawy oraz pomysły nowych zabaw. Wypróbowuje się je na lekcji. Najlepsi organizatorzy tworzą „klub ciekawej zabawy”: wywieszają codziennie (lub co tydzień) zawiadomienia, jakie zabawy będą organizowane na przerwach lub w umówionym miejscu po lekcjach.
3. **Rozmowa:** jak chciałbym spędzać wakacje (niedziele) teraz i gdy będę dorosły. Można tu powtórzyć konkurs rysunków lub opowiadań (albo artykułów do gazetki) na ten temat.

Wynik: wystawa rysunków, powstanie klubu.

Czas trwania: 2—3 tygodnie.

Recepta na nudę

Główne zadanie wychowawcze: ukazanie różnych możliwości spożytkowania wolnego czasu, pobudzenia własnej aktywności uczniów w tej dziedzinie.

Poziom wieku: kl. VI—VII.

Realizacja:

1. **W co umiem grać?** Uczniowie kolejno zapisują na tablicy po jednej znanej grze. Wygrywa ten, kto ostatni poda nie wymienioną przedtem grę. Nauka w grupach nowych gier. Zaplanowanie Olimpiady gier wybranych z listy.
2. **Ustalenie zasad organizacyjnych olimpiady.** Organizacja imprezy.
3. **Ogłoszenie konkursu na temat: Ciekawa niedziela.** Uczniowie:

2. Zebranie przez zespoły uczniowskie informacji, jak spędzają wolny czas w tygodniu i w niedziele koledzy i rówieśnicy, kiedy i jak wykorzystują wolny czas rodzice i wybrani dorośli znajomi. Relacje z wywiadów, wymiana poglądów na ten temat. Plan zebrania informacji o możliwościach spędzania ciekawie wolnego czasu na przyszłość.
3. Wywiady (wycieczka grupowa) uczniów w instytucjach i organizacjach (Towarzystwo Krzewienia Kultury Fizycznej, PTTK, dom kultury, klub filmowy, lokalne stowarzyszenia i kluby amatorskie itp.; FWP — wczasy amatorskie). Sporządzenie zbiorczego informatora.
4. Zgromadzenie pism i książek do „biblioteczki wolnego czasu” (cykl zagadek z różnych dziedzin, zbiór gier i zabaw, poradniki do różnych zajęć, wycinki z czasopism itp.).
5. Telewizja, ja i moja rodzina — rozmowa na temat zwyczajów korzystania z telewizji, dyskusja z podsumowaniem.
6. Jak chciałbym spędzać wolny czas, gdy będę dorosły: dyskusja lub omówienie zebranych ankiet.
7. Można zakończyć cykl związaniem klubów wolnego czasu, np.: gier umysłowych, brydża sportowego, szachistów, miłośników filmu, fotoamatorów itp.

Czas trwania: 3—4 tygodnie.

